

Պաշտոնաթերթ ՌԱՍԿԱՎԱՐ ԱԶԱՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՅՈՒԹԵԱՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21, 2021

Ե. Տարի, թիւ 7 (214) (Եռ Շրջան), Հիմնուած 1899-ին, իբրև «Զայն Հայրենեաց»

ԱՌԱՋԱՌՈՂ ՄՐԲԱՉԱԾ ՀԱՅՐ ԴԱՆԻԵԼ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԻՋԱՎԱՆ ՆԱԽԱԳԱՅԻ ՆՈՐԸՆԻՐ ՆԱԽԱԳԱՅԻ ՈՒՂՂԱԾ ՆԱԽԱԿՈՎ ԻՐ ՄՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԲԱՑԱՅԱՅԾ ՔԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՄ ԱՐՅԱՆԻ ՆԱԽԱՄԱՐ

Նախագահ Պայտրնի՝ Ամերիկայի 46-րդ նախագահական պաշտօն ստանձնելու երդմանուական արարողութենեն անմիջապես ետք Ամերիկայի Հայ Առաքելական Եկեղեցոյ Արեւելեան Թեմի Առաջնորդ Դանիել Եպա. Ֆրնտըքեանը Սպիտակ Տան ուղղած նամակով կը փոխանցե ամերիկահայ համայնքը յուպող իրատապ մտահոգութիւնները:

Մտահոգութիւններու շարքին Առաջնորդ հայրը շեշտեց կարեւորութիւնը Հայաստանի եւ Սիցին Արեւելի հայ համայնքներուն ապահովութեան ապահովման մասին, պատերազմին ետք շարունակուող համաճարակային ճգնաժամի պայմաններուն հետեւանով մեր հայրենիքի առողջութեան, Արցախի պաշտօնական ճանաչման, ինչպես նաև հայկական եւ քրիստոնէական ժառանգութեան կենդրուններու պաշտպանութեան մասին։

Սրբազնը իր կոչք Եպրափակեց սեւով՝ Տիար Նախագահ, գիտեմ թէ դուք որպես հաւատք մարդ՝ չեսի համար հնաւանդ Առաքելական Քրիստոնեայ այս ազգին նկատմամբ նման մտահոգութիւններ խոր նշանակութիւն ունին։ Խնդրեմ իմացեք որ այս նշուած մտահոգութիւնները հետապնդելով, Հայ Առաքելական Եկեղեցին իր ժողովորդին հետ պատրաստ է, ի հարկին, օժանդակելու եւ օգտակար դառնալու չեր վարչակապմին ինչ չետով որ կրնայ։

«Պարոն Նախագահ, դուք որպես հաւատքի մարդ, ես գիտեմ, որ հնաւանդ Առաքելական Քրիստոնեայ ազգին այս մտահոգութիւնները խորնշանակութիւն ունին չեսի համար։ Խնդրեմ. նկատի առեք, որ վերջ յիշուած մտահոգութիւնները հետապնդելով Սիաստեալ Նահանգներու Հայ Եկեղեցին եւ իր ժողովորդը քերմօրեն յօժար է աջակցելու եւ օժանդակելու չեր վարչակապմին։»

Կարդալ ստորեւ տրուած Առաջնորդ Դանիել Սպիտակոսին նամակը ուղղուած՝ Նախագահ Պայտրնին։

* * *

Սեծայարգ Տիար Նախագահ Պայտըն, Ամերիկահայ Առաքելական Եկեղեցոյ Արեւելեան թեմի անունով ընդունեցեր քերմ շնորհաւորանքներ՝ Սիաստեալ Նահանգներու 46-րդ Նախագահի չեր պաշտօնական արարողութեան առթի։

Այսօր՝ Սիաստեալ Նահանգներու հայ-ամերիկայի քաղաքացիներս մեծ ակնկալութեամբ կը սպասենք չեր ազգային Եկեղեցարութեան։ Շատ լաւ կը յիշենք անցեալի չեր պաշտօնավարման ընթացքին, որպես ծերակուտական, ապա փոխ-նախագահ չեր վերաբերմունքը եւ միշտ հիմաց ենք, որ ջատագու հանդիսացած էք Ցեղասպանութեան ճանաչման աշխատանքին, ինչպես նաև՝ Հայաստանի Հանրապետութեան նկատմամբ չեր ყուցաքարտամբ։

(Ժար.ը տեսնել էջ 15)

ԱՐՅԱՆԻ ԽՈՐՃՐՈՎԱՐԱՆԻ ՄԵջ ԿԸ ՔՆՍԱՐԿՈՒԻ ՈՈՒԽԵՐԵՆԻՍԻ ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԵՒ ՈՉ ԹԵ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿ ՏՈՒՈՒ ՕՐԻՆԱԳԻԾԸ

Արցախի Ազգային ժողովին մեջ քննարկուող «Լեզուի մասին» օրենքի փոփոխութիւններու նախագծով կը նախատեսուի ոուսերենին տալ ոչ թէ պետական, այլ պաշտօնական լեզուի կարգավիճակ։ «Արմենֆրես»ի հետ հանդիպումին ընդգծած է Արցախի Հանրապետութեան Ազգային Ժողովի նախագահի տեղակալ, օրինագծի համահեղինակ Գագիկ Թաղուն։

«Միանշանակ պնդում եմ, որ օրինագծի նախատեսում է պաշտօնական լեզուի կարգավիճակ տալ ոուսերենին եւ ոչ թէ պետական, որի մասին շրջանառում է ոորոշ լրատուամիջոցներու։ Ոու-

սերենին պաշտօնական կարգավիճակ տալու օրինագծի նախաձեռնութիւնը յատկապէս պայմանաւորուած է Արցախում ոուս խաղաղապահերի երկարաժամկետ ներկայութեամբ, ինչն անհրաժեշտութիւն է դաշնում խաղաղապահերի եւ Ոուսաստանի հետ հաղորդակցային խնդիրներին իրաւական լուծում տալու։ «Լեզուի մասին» օրենքի փոփոխութիւնների նախագծն այժմ խորհրդարանական քննարկումների փուլում է։ Այնուհետեւ նախատեսում է նաև դնել հանրային քննարկման եւ չի քացանում, որ առաջարկների հիման վրայ որոշակի փոփոխութիւնների ենթարկուի։ Արցախում ոուսերենին պաշտօնական կարգավիճակ տալու մասին օրենքի նախագծի վերաբերեալ առաւել մանրամասն կարող ենք խօսել միայն հանրային քննարկումներից յետոյ, բացատրած է Բաղուն։

Յայտնենք, թէ սատ այս նախագծին՝ ոուսերենը ԼՂՀ պաշտօնական լեզուն պիտի ըլլայ գրական հայերենի կողքին։

**ԵՒՐՈԴԱ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ
ԶԻՒՆԵՐՈՒ ՏԱԿ ԾԱԾԿՈՒՅԾ
ԱՄՍՈՎՈՐ ՑՈՒՐԸ ԱՄԵՆՈՒՐԵՔ
ԱՆԴԱՄԱԼՈՒԾՎԸ Է ԱՇԽԱՐՀԸ.
ԶԻՒՆԵՄՄՅՅ Է ԱՐԴԵԹ...**

ԱՅՍ ԹԻՒԿ ԿԱՐԴԱՆ՝

ՄԻԳԻՆ ԱՐԵՒԵԼ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԽԿԱՏԱԳԻՐԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԽԿԱՏԱԳԻՐԸՆ ՀԱՎՐՈՒՄ ՄԵ ԳԻՍԱՅ
ՀԱՐԵՎՐՈՅՅ ԸՆԿ. ԳՈԿԸ. ՀՐԱՎ ԳՈՒՅՈՒԽԵԱՆԻ ՀԵՏ
ՀՀ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԾՈՒՐԻԱԼՈՐԱԳԻՐԸ
...ՆՍՍՈՒԹԵՐԻՆԵՐ ՈՒ ՀԱՄԱՍՏՈՒԹԵՐԻՆԵՐ
ԿԱԳԵՐ Ա. ԳԵՆՍՈՎ ՀԱՅՐԱԴԵՏ
ՄՐՈՒՄ ՄԵՏԱՍԵ...

էջ 2
էջ 3
էջ 4
էջ 6
էջ 7
էջ 8
էջ 9
էջ 12
էջ 13

ՀԱ ԱԳ ՆԱԽԱՐԱՐ ԱՐԱ ԱՅՎԱԶԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՈՒԽԵՅԱԾ Ե ԻՐ ՈՈՒՄ ՊԱՇՏՈՆԱԿԻՑ ՍԵՐԿԵՅ ԼԱՒՐՈՎԻ ՀԵՏ

Աշխատանքային այսով Ռուսաստան գտնուող ՀՀ Արտաքին գործոց նախարար Արա Այվազեան նոյն օրը՝ Փետրուար 17-ին հանդիպում ունեցած է իր ոուս պաշտօնական Սերկեյ Լաւրովին հետ։ Կողմերը ընդգծած են Հայաստանի եւ Ռուսաստանի գաղափարական առաջատարութեան մեջ։

միջև դաշնակցային համագործակցութեան բարձր մակարդակը՝ թէ երկողմանի եւ թէ միջազգային կազմակերպութիւններու, տարածաշրջանային անվտանգութեան եւ համարկումի ոլորտներուն մեջ։

Հայաստանի եւ Ռուսաստանի արտաքին քաղաքական գերատեսչութեան ղեկավարները քննարկան անդամներ են Նոյեմբեր 9-ի եւ անկե բխող Յունուար 11-ի եռակողմանի յայտարարութիւններու դրոյքները կեանքի կոչելու հարցը։ Սարդասիրական խնդիրներու համաձիրին մեջ նախարար Այվազեան շեշտած է ռազմում խաղաղապահերի եւ Ոուսաստանի հետ հաղորդակցային խնդիրներին իրաւական լուծում տալու։ «Լեզուի մասին» օրենքի փոփոխութիւնների նախագծն այժմ խորհրդարանական քննարկումների փուլում է։ Այնուհետեւ նախատեսում է նաև դնել հանրային քննարկման եւ չի քացանում, որ առաջարկների հիման վրայ որոշակի փոփոխութիւնների ենթարկուի։ Արցախում ոուսերենին պաշտօնական կարգավիճակով պահուող անձերու հայրենադարձման կարեւորութիւնը՝ նշելով, թէ Ստրավեյնանի կողմէ հարցի արեւատական զգագումը լուրջ խոշոշունդներու կը ստեղծէ եռակողմանի յայտարարութիւններու կենսագործման նանապարհին։

Հանդիպման օրակարգին մաս կազմած են նաև ԼՂՀ հարցի խաղաղ լուծման գործնթայի վերսկըսման առնչուող հարցեր։ Սրկուստեր ընդգծուած է կարգաւորման առանցքային հարցեր՝ Սինսրի խումբի համանախագահութեան ծիրին մեջ լուծելու կարեւորութիւնը։

«ԱԶԳ»-Ի ԸՆՏԱԿԻՔԸ ԿԸ ՆԸԸ ԹԵՐԹԻՆ ՅՈՒ-ԱՄԵՍԿԸ ԽՄԲԱԳԻՐ ԸՆԿԵՐՈՒ ՅԱԿՈՒՄ ԱՄԵՐԻԿԱ ԵԿԱԿԻՐ ԱԿԱԴԵՄԻՅԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻՅԱՆ Կը հատեն կարկանդակը

Էջ 6 կարդալ, այս առթի, Նախագահ Արմեն Սարգսեանի շնորհաւորագիրը

Խմբագրական

ՄԻԶԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

Բազմաթիւ հայեր արդէն խաչը քաշած կը թուին ըլլալ Սիջին Արեւելքի հայութեան վրայ. նոյնիսկ անոնք որ նոր հեռացած են այդ շրջաններէն: Սակայն, տակաւին գոյութիւն ունի ստուար թիւով հայութեան զանգուած մը որ կը շարունակէ տուժել համապատասխան հիւրընկալ երկրի դիմագրաւած վտանգներէն, պատերազմներէն ու անհեռանկար ապագաներէն:

Այն հայերը, որոնք եղեննի հետեւանքով տեղահանուած էին իրենց ազգային բնօրրաներէն, երբ հասան Սիջին Արեւելքի երկիրները – իրական վախո՞վ թէ հեզնանքով – որոշեցին այդ նոր օճախսներէն հեռանալ, առարկելով որ հայը հեռու պէտք է մնայ այն վայրերէն ուր մինարէներ գոյութիւն ունին: Վախսկոտնե՞ր էին անոնք թէ՝ մարզարէներ՝ միայն պատմութիւնը պիտի վճռէ այդ:

Երբ հայերը հասան արարական երկիրներ՝ տեղույն իսլամ ժողովուրդները գրկարաց դիմաւորեցին զանոնք: Պէտք է յիշել նաև Շերիֆ Հիսէյ-նի կոչը արար իսլամ ժողովուրդին հիւրընկալելու զադրական հայերը: Այսօր միայն երախտապարտութեամբ կը յիշատակուիմ այդ հիւրընկալ արարքները: Տակալին այդ օրերուն իսլամը չէր վերածուած քաղաքական դաւանանքի, դաւանանքն ալ՝ զէնքի, ինչպէս այսօր վերածուած է նախազահ Էրտողանի սուլթանութեան օրով:

Հայկական այն զանգուածները որոնք տեղաւորուեցան արարական երկիրներու մէջ յաջողեցան կերտել բարօր կեանք, ոչ միայն իրենց անձնական եւ ընտանեկան կենցաղային մակարդակով, այլ նաև որպէս հաւաքական ինքնուրոյն դիմագիծով ապրող ազգային փորրամասնութիւններ:

Այդ բոլորը պիտի դառնային հարիւրամեայ իրաշը մը, եթէ սկսած չըլլար քայլայման գործընթացը այդ երկիրներուն մէջ: Եւ հայ ազգարնակչութիւնը ոչ միայն զոհը չտարձաւ տեղացի բնիկ ժողովուրդին, այլ բախտակիցը դարձաւ նոյն այդ ժողովուրդի ճակատագրին՝ դուրսէն ներածուած աղէտներու հետեւանքով:

Մեր ամենն զարգացած, կայացած, կազմակերպուած եւ հարուստ զաղութք կ'ապրէր Եգիպտոսի մէջ, ուրիշ ոչ միայն օժանդակութիւն կ'ընծայուէր այլ համայնքներուն, այլ նաև՝ մտաւորական ոյժ եւ ղեկավարութիւն: Բայց դժբախտաբար Եգիպտոսի հայութիւնը դարձաւ զոհը արտազաղոյին:

Արարական ազգայնականութեան զարթօնքն ու արարական աշխարհի միասնականութեան ձգտումը, Եգիպտոսի նախազահ Կամալ Ապտէլ Նասէրի գլխաւորութեամբ, բախւեցաւ մեծ պետութեանց եւ անոնց փոքր դաշնակիցին՝ Իսրայէլի շահերուն: Եւ հետզհետէ նօսրացաւ Եգիպտահայութիւնը՝ ի նպաստ Գանատայի եւ Աւատրալիոյ, եւ փոքր չափով մըն

Եզրակացնելու համար պատճենը պահպանվում է ՀՀ Կառավարության կողմէ:

Սակայն, այդ ներարկումին կողքին, երկրտ երկիր այդ փոխադրում-

ներն ալ ունեցան իրենց կորուստի հետևանքները:
Եզիպտոսին առընթեր նօսրացաւ նաեւ Երուսաղէմի հայութիւնը: 15
հազար հաշուող երբեմնի գաղութը վերածուեցաւ 1500ի, կամ նոյնիսկ
աւելի նուազ թիվ մը: Այս հաշիխն մէջ նկատի չեն առնուած այն հայերն
ու կիսահայերը որոնք Հայաստանէն եւ Սովետական Սիոնիան այլ վայ-
րերէն ներգաղթած են Խարայէլ, իբրեւ իրեայ ընտանիքներ: Ամերիկեան
մամուլը, հանուր աշխարհին կը ծանուցանէ թէ Խարայէլը Սիօնի Արեւել-
քի միակ ժողովրդավար երկիրն է, ուր փոքրամասնութիւնները կը վայե-
լեն տեմոկրատական իրաւունքներ: Հայերու նուազումը եւ մանաւանդ՝
պաղեստինցիններու անդրիանքն ու ճակատագիրը ներհակ կը մնան այդ
թմրկահարուման:

թիւնները միշտ չեն որ կարելի է կատարել անվտանգ կերպով:
Են այսօր «Արարական Գարնան» արիւնով ներկուած հողերուն վրայ
Էռարուան կո փորձէ վեռականացնեն իո Օմաննեան կատարութիւն:

Հրապան վը փոխութ զարագասցակ լիր Օսմանսահ զայտութիւնը:
Զնոռնանք որ երբ բուրքերը մտան Սուրիա, իրենց հետապնդած քա-
ղաքական նպատակներուն կողքին թիրախաւորեցին հայկական զանգր-
տածներն ու հաստատութիւնները, Հալէպէն Տէր Զօր եւ անկէ՝ Քեսապի
համական օխուերը:

Գեղատեսիլ եւ ազատ Լիրանանը միշտ հանդիսացած է շրջանի մեծ ու փոքր ոյժերու բախման կեղողնը: Միջին Արեւելքի գրեթ բոլոր երկիրներուն խնդիրները հաշուելարդարի ենթարկուած է Լիրանանի մէջ՝ ա-

թիմ, տառապանք, կոի եւ պատերազմ մատուցանելով այս յաւետ լաւա-
տես ժողովուրդին:

Ամէն բախումէ ետք, Լիքանանի հակադիր հատուածները եկած են իրարու մօս՝ «ոչ յաղթող եւ ոչ պարտեալ» սկզբունքով, եւ վերստին կերտած են աւերտածք: Լիքանանի տասնը հինգամեայ պատերազմը հարեւան երկիրներու բախման արդիւնքն էր որ արեան մէջ խեղդեց լիքանացի ժողովուրդը: Խարայէլ, ուղղակի կամ անուղղակի միջոցներով չէզոքացուց պաղեստինեան ընդդիմուրինը Լիքանանի մէջ, նոյն ատեն փորձելով տկարացնել Հրզպալլան եւ հեռացնել սուրիական ազնեցուրինը:

Բոլոր աղէտներէն վերջ յաւելուածական պատուհան մըն էր անցեալ Օգոստոսի հզօր պայքումը որ արիւնաքամ երկիրը աւելի եւս խրեց աղէտի մէջ: Մինչեւ այսօր գոլշակութիւններ կը կատարուին պայքումի մասին եւ կը կարծուի թէ այդ պայքումը պարզ արկած մըն էր: Բոլոր անոնք որ հետեւած են Լիբանանի ժամանակակից պատմութեան կրնան եզրակացնել որ նման աղէտներ Լիբանանի մէջ չեն պատահիր առանց դրդումի եւ հաշիի:

Հիբանանը սփիտքի ամէնէն ծաղկեալ զադութն էր որ սկսաւ անշրանալ՝ պահելով հանդերձ իր եկեղեցիներն ու ազգային հաստատութիւնները:

ՍԵԿ Խուզպվ՝ ընդհանոր յուսալքում մը կը տիրէ բռվանդակ հայութեան մօս, շատ հասկնալի եւ արդարանալի պատճառներով:

Սիջին Արեւելքի հայութեան ճակատազրով կը հետաքրքրուին ամբողջ սփյուռքն ու Հայաստանը:

Որքան տեղույն հայ ազգաբնակչութիւնը՝ նոյնքան նաև հայութեան մնացեալ զանգուածը կը զոնուին երկնտանքի առջեւ։ Որքան յուսալքիչ է այդ համայնքներուն ճակատագիրը անորոշութեան մէջ բողով ու չօժանդակել այդ զաղութերու գոյատեման, նոյնքան սպառնալից է փոանգը օսմանական տիրապետութեան։ Թուրքերը արդէն պաշտօնական եւ անպաշտօն քարտէսներ կը հրատարակեն Օսմանեան ապազայ կայսրութեան, որոնք կ'ընդգրկեն բոլոր այն երկիրները ուր հայկական համայնքներ կ'ապրին։ Միակ երազը որ անհնարին է իրականացնել այդ ալ՝ Երուսաղէմն է։ Վերջերս Էրտողան յայտարարեց թէ «Երուսաղէմը մերն է»։

Ըստ մը մեկնարաններ կը կարծիին թէ Թուրքիա եւ Էրտողան մեծ-խօսիկութիւններ կը կատարեն: Սակայն, փաստը այն է որ թուրքերը չեն հեռանար ունեն հողամասէ ուր ուսք կը դնեն. Կիպրոսը, Սուլիոյ եւ Բրաքի գրաւեալ շրջանները, եւ Վերջերս ալ՝ Աստրավիճանը:

Կարգ մը մեկնարաններ Հիթերի կը նմանցնեն Էրտողանը՝ ոչ միայն ծաղրելու համար, այլ նմանութիւններ տեսնելով անոնց երկութիւն զործելակերպին մէջ: Արդարեւ, ծաւալապաշտական քաղաքականութիւն մը, բոցավառուած զաղափարական ֆանքազմով մը:

Այսօր զէնքի վերածուած իսլամը ճիշտ կը համապատասխանէ նացիզմի զաղախարաբանութեան որով Հիրլէր փորձեց գրաւել աշխարհը:

Եթև այսօրուան զերպետութիւնները չտեսնեն այդ զուգահեռող եւ չկեցնեն Էրտողանի յառաջխաղացքը, ան ոչ միայն աղէս մը պիտի ըլլայ Հայաստանի եւ հայութեան զլիսուն, այլ՝ համայն աշխարհին:

Պատասխանատու խմբագիր՝	Երուանդ Ազատեան (Տիթրոյթ)
Գործադիր խմբագիր՝	Յակոբ Վարդիվառեան (Սիւ Ճըրզի)
ԽՄԲԱԳԻՐԱԿԱՆ ԿԱՋՄ	
Տոքթ. Յարութիւն Արգումանեան	(Մոնթրէալ)
Յակոբ Աւետիքեան	(Երեւան)
Պայծիկ Գալայճեան	(Պէյրուլթ)
Զաւէն Գրիգորեան	(Աթէնք)
Վահէ Մեմերճեան	(Լոս Անջելոս)

Знущ

**Baikar Association Inc.
755 Mt. Auburn Street
Watertown, MA 02472 U.S.A.
E-mail: baikarweekly@gmail.com
Tel: 1-201-406-9771
Fax: 1-201-661-8722**

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԾԱԿԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆԻ ՄԵ ԴԻՄԱՑ

Անցնող տարուան Սեպտեմբերին Ատրպէյնան լայնածաւալ պատերազմ մը շդթայապէրծեց Ղարաբաղի բովանդակ տարածքին: Ան իր կողքին ուներ Թուրքիոյ ռազմական եւ քաղաքական ամբողջ թիկունքը: Պատերազմի վնթայրին գործածուեցան արդիական զենքեր ներառեալ գերարդիական անմարդ drone-ները, որոնք վճռորոշ դեր խաղային պատերազմի ելքին մեջ: Թուրքերը, իսլամ ծայրակեղ ճիհատիստներ Ղարաբաղի ճակատը օգտագործածեցին իրեւ ռազմական եւ քաղաքական ոյժ, Ռուսիոյ ազդեցութեան տակ գտնուող տարածաշրջանի մը մեջ:

Ինչո՞վ կը բացատրոի Թուրքիոյ առած այդ արկածախնդրական քայլը: Թուրքիոյ վերջին քանի մը տարիներու արտաքին քաղաքականութեան մէջ նշարելի է ռազմական բնոյթը՝ հիսկային Աֆրիկէ, Միջերկրականի արեւմքտեան աւազանի շուրջի երկիրներու, յատկապէս Սուրիհոյ մէջ: Միս կողմէ, Ռուսիան, յաջողապէս իշեր էր Միջերկրականի տաք ջուրերը եւ հաստատեր էր հակաօդային ռազմական խարիսխ մը Լաթարիոյ կից, 2017-ին: Նախապէս ուներ նաեւ ծովային խարիսխ մը, Թարթուսի մէջ, Սուրիհա: Այդ միջոցներով, Ռուսիան, ո՞չ միայն Ասատի վարչակարգը փրկած էր Թուրքիոյ սպառնալիքներէն, այլ նաեւ տիրապետող դիրք գրաւեր էր ամբող Միջին Արեւելքի մէջ: Այս ժամանակ ոռու քանակի օդային յարձակումներէն քազմաթի թուրք զինուորներ զոհ գացեր էին: Թուրքիան, հակազդելու համար Ռուսիոյ հակաթուրք արարքներուն, մտածեց, Ռուսիոյ աւելի խոցելակետին, Հարաւային Կովկաս միջամտել: Նախ Նախաջեւանի մէջ, թուրք եւ ավելի միատեղ ռազմափորձեր կատարեցին: Ընդհանուր առմամբ խօսելով, Թուրքիան, Օսմանեան կայսրութեան որպէս մաս, կը ջանար իր ծավալողականութեամբ Միջին Արեւելքը իր ապրեցութեան գօտիին մէջ առնել: Թան մը՝ որ կը հակասեր Սուկուային շահերուն բացարձակապէս:

Պահ մը, աւելի մօտեն պէտք է որ անդրադառնանք ոռու եր թրքական փոխարքերութիւններուն, ըննական ակնոյնվ։ Ես այդ փոխարքերութիւններուն ընոյեց հակասական ու աւելի վտանգաւոր ընոյեց կրելու հակամետ են։

Տնտեսական մարզի մէջ Սոսկուան եւ Անքարան բաւականին սերտ յարաբերութիւններ կը մշակեն: Թնական կապ կը հայթայթէ Ռուսիան Թուրքիոյ, 2013-էն ի վեր, Սեւ Ծովու վրայով: Ծուրջ եօթ միլիոն ռուսեր գրասարչութեան կ'երթան Թուրքիա: Ռուսը Թուրքիոյ կը վաճառէ երկրագործական արդիական կազմածներ: Առաջին անգամն ըլլալով Ռուսիան կարեւոր աթումակայան մը կը կառուցանէ Թուրքիոյ մէջ բազմամիլիար արժողութեամբ: Ռապմական գետնի Վրայ, Թուրքիան ռուսական հակաօդային հրթիռներ գնեց, հակառակ այն իրողութեան, որ ան անդամ է ՆԱՇՕ-ին, մէծ զայրոյթ պատճառելով արեւմտեան երկիրներուն, ի մասնաւորի Ամերիկայի:

Քաղաքական մարզի մեջ, պատկերը այնքան ալ փայլուն չէ: Թուրքիան մեծ երազներ կը մշակէ փանթուրքիզմի, որ ի յայտ եկամ Ղարաբաղի վերջին պատերազմին: Խվամ ծայրայեղական ոյժեր բերելով հարաւային Կովկաս, Ռուսիոյ Buffer zone-ի մեջ. քնականաբար Թուրքիան Ռուսիոյ դեմ ելլելու ոյժ մը չէ որեւէ մարզի մեջ: Այսուհանդերձ, Անքարայի խվամ, քաղաքական եւ ռազմական խաղաքարթը գործածելը մեծապէս կը մտահոգէ նախագահ Փութինը եւ իր պինուրական ընտրանիին: Օմոռնանք, որ Թուրքիան կը ջանայ հասնի թրբախու 120 միլիոն Կեդրոնական Ասիոյ քնակչութեան: Առաւել, ան կը ճգտի Ռուսիան անկայուն վիճակի ենթարկել ծայրագոյն պարագային, շնորհի ռուսական դաշնութեան մեջ տասնիինգ առ հարիր ապրող իւլամներուն:

Անցեալ տարուան 2020ի ռուս եւ եգիպտական Սեւ ծովու վրայ միացեալ ռազմափորձերը, ինչպէս նաև Կասպից ծովու ռուս եւ իրանեան միատեղ ծովային ռազմափորձերը, խորքին մէջ ապդարարութիններ էին Թուրքիան զգաստութեան հրաւիրել:

Միս կողմէ, Ռուսիան կարեւոր պատճառներ ունի աւելի մեղմ շարժելու թուրքիոյ պոռոտախօսութիւններուն եւ արկածախնդրութիւններուն առջև։ Այդ մեկը, ամերիկեան նոր վարչակարգն է։ Ծո Պայտընի եւ Ամերիկայի դեմոկրատ կուսակցութեան թիւ մեկ թշնամին Ռուսիան նկատելն է։ Անոնք բայց ի բաց կը յայտարարեն։ Առաել զլալով կայ նաեւ ուրիշ մտահոգիչ ապդակ մը նախագահ Փութինին համար։ Ռուս ընդդիմադիր շարժումը, որուն գլուխը կը գտնուի Ալեքսեյ Նայալին, այս վերջինին թունաւորումը ինչպէս նաեւ երեքուկես տարուան բանտարկութիւնը մեծ գլխացաւ են Ռուսիոյ ներկայ վարչակարգին համար։ Այսօր մեծ ყոյցեր կը կատարուին ի նպաստ Նայալիին, Սոսկուայէն սկսեալ մինչեւ հեռաւոր Վլատիվոստոք։ Երրոպան եւ Ամերիկան իրենց լրատու միջոցներով թիկունք կը կանգնին ռուսական ընդդիմադիր շարժումին, պայսարակելով Փութինի վարչակարգին մարդկային իրաւունքներու ունի ևսարարած շարժումներ։

ԱԵՐՈՒ ԴԵՍ ԿԱՄԱՐՈՇ ՀԱԲԾՈՎԱՍԵՐՅ:

ՏԻ ԵՔԵ, հարաւային Կովկասի Ատրպէյնանական տարածքին վրայ ոռութ որոշ պիջումներ ըրաւ Թուրքիոյ, ոտք դնելու, պատճառն այն էր հաւանաբար որ, կլոպալ ոյժի հաւասարակշռութիւն պահպանելու համար, ոռութ Թուրքիոյ օժանդակութեան կահիք պապ:

ՍԵՆԿ աւելին չենք կրնար խորանալ ոռուսեւթուրք քաղաքական մարզին մէջ, վտանգաւոր փոխյարաբերութեանց, որոնք անորոշ եւ մտահոգիչ ընթացքի մէջ են:

Ամեն պարագայի, ինչ դրօշ ալ ծածանի Մոսկուայի վերեւ եւ ինչ գոյն ալ ըլլայ ան՝ Հայաստանի եւ Ռուսիոյ շահերը միշտ իրարու կը համընկնին: Ոստի մենք պատրաստակամ եւ պարտաւոր ենք անոր կողքին կենալու, որպեսզի հետագային Հայաստանի անկախութիւնը չվտանգենք: Կարեւոր սայթաքում մը կրնայ ողբերգական հետեւանքներ ունենալ: Օկրինենք Հայաստանին:

Հայաստան շրջապատուած է երեք մեծ պետութիւններով - Ռուսիա, Թուր-

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»ին

ՓԱՆՈՍ ԹԻԹԻԶԵԱՆ

թիւնն էր որուն Ատրպեյնանին հետ ունեցած սահմանները, 170 քիլոմետր, փոփոխութեան չենթարկուեցան: Ատրպեյնանի այդ 170 քմ. տարածութեան 138 քմ-ը - Չանգելան, Ֆիզուլի և Շեպրայէլ - որ հայերուն հսկողութեան տակ էր, տը ֆաքթօ ան անցաւ Ատրպեյնանին, պատերազմի հետեւանքով: Այս իրողութիւնը փոփոխութեան ենթարկեց Իրան եւ Ատրպեյնան փոխ յարաքերութիւններուն քնոյթը: Հայաստան եւ Իրան սահմանը, կծկուելով 48 քմ-ի վերածուեցաւ: Ես այդ սահմանը, Հայաստանի համար կենսական նշանակութիւն կը ներկայապնէ առաեւաբար տնտեսական առումով:

Գինադադարի պայմանները ընդունելէ ետք, Երեւանի հրապարակները նկատարելի թիւվ հայեր ցոյցի հջան: Անոնք կը պահանջէին վարչապետ Նիկոլ Փաշինեանի հրաժարականը: Այդ դժգոհներուն մեջ կային շատեր որոնք «դաւանան» հռչակեցին ներկայ վարչապետը:

Երկրին մէջ, յուսալքուած բարդ իրավիճակ մը ծայր տուած:

Հին վարչակարգի, փոտած իշխանաւորները երկիրը տասնամեակներ կողապտած օլիկարգները, փողոց հջան, իշխանութեան վերատիրանալու ամեն ճիգ, օրերով փորձեցին ձեռք զգել բայց չաջողեցան: Նիկոլ Փաշինեանի նման չկրցան հարիւր հապալներ փողոց հջեցնել: Միս կողմէ, Հայաստանի ժողովուրդին մեկ կարեւոր հատուածը, բայց արչակապէս մերժելով հանդերձ հին վարչակարգի վերադարձը ոյժի գլուխ, դժգոհ էր Նիկոլ Փաշինեանի պատրապմը վարելու նարտարութեան պակասն:

Այս բոլորին վրայ աւելցնենք որ երկրին մեջ չկար երրորդ ոյժ մը, հոսանք մը, որ իր ամբասիր անցեալով, օրինաւոր ճամբռով, իշխանութեան գլուխը գալու տարբերակ մը առաջ քշէր:

Սիա՝ այս է երկընտրանքը որուն մեջ կը տուայտի երկիրը եւ մատնուած է անդամալուծութեան:

Նիկոլ Փաշինեանի հրաժարականը պահանջող, անոն ու անցեալ ունեցող անշնաւրութեանց թիւը օրէ օր կը շատնայ: Ծամանակին սլաքը վարչապետ Փաշինեանի դեմ կը շարժի: Ան, կը խորիիմ շատ բան կրնայ փրկել իր վայելած նախակին վարկեն եթէ ինքն ալ միանայ զինք փոխարինող մը գտնելու աշխատանքին: Ես իր հրաժարականը պահանջող անշնաւրութեանց շարքին կը գտնուին ներկայ նախագահը երկու կուսակցութիւնները, երկու կաթողիկոսները եւ Քարեգործականի նախագահը եւ երկորին նախակին երեք նախագահները:

ՄԵկ քան յստակ է: Երկրին նախսկին վարչակարգի երկիրը կողոպտողները շնչին թիւ մը ունին միայն իրենց իբրեւ հետեւորդ: Այս եթէ այսօր երկիրը սնանկութեան չերթար, պատճառը այն է որ երկրին գործատարները այսօր անկաշկանդ իրենց աշխատանքը կը տանին:

Կան կարգ մը քաղաքական դեմքեր որոնք իշխանութեան կը զգտին: Լուսաւոր Հայաստանի պետ Էտմոն Սարուբեանը, ներկայ իշխանութեան ընդդիմադիր քայլ քաղաքական ոյժ մը չունին: Վազգեն Սանուկեան, նախսկին վարչապետ, որ նկատած է որպես բեւեռացնող դեմք (polarizing figure): Նախանոր ունեցած կապերը նախսկին վարչակարգին հետ, Սերժ Սարգսեանի և Ռոպեր Զոհարեանի հետ, պինք աւելի անժողովրդական դեմք դարձուցած են:

Նոյեմբերի վիճադարին համաշախութեամբ, զոր Հայատանն ու Ատրպեյնանը կնքեցին, որոշ անցր մը Նախիջեւանն ու Ատրպեյնանը իրարու կը միացնէր Զանգեզուրի վրայով: Այս իրողութիւնը մեծ մտահոգութիւն պատճառեց Իրանին: Իրան նկատառելի թիւով իր պահակագունդի քանակայիններն իհասիսային արեւմտեան իր սահմանը իշեցուց: Յայտարարեց, որ աշխարհագրական փոփոխութիւններ քայլարձակապէս անընդուելի են Իրանի համար: Իրանի քաղաքական վերլուծաբաններն շատեր վախունին, որ Սիւնիքը (Զանգեզուրը) կրնայ տէ ֆաքթօ կամ տէ ժիրէ Ատրպեյնանի ապդեցութեան տակ անցնիլ:

Իրան ունի նաև այլ կարենոր մտավախութիւն մը: Խրայէլ կրնայ իր գաղտնի սպասարկութիւններն ու ռազմական մասնագետները տեղատրել Ատրպեյանի կողմէ Վերագրուած, Ֆիկուլիի, Շեպայիլի եւ Զանգելանի շրջանները:

Ծ այսքանը բաւարար է, որ Իրանի աշխարհաքաղաքական շահերը առաւելաբար կը համրնկնին Հայաստանի շահերուն:

Իրանի եւ Հայաստանի փոխ-յարաբերութիւնները, մասնաւրաբար տնտեսական տեսակետով, կենսական նշանակութիւն կը ներկայացնէ Հայաստանի համար:

Այժմ, ամփոփ կերպով, անդրադառնանք թէ Չինադադարի կնքումն ետք, Հայաստանի, Աստրադանի և Ռուսիոյ միջեւ հ՞նչ է ներկայ իրավիճակը:

Ղինադարեն ետք, հետեւեալն է իրավիճակը:
Նախ եւ առաջ, ցաւով պէտք է յայտարարենք որ Ատրպէյճան յաղթական դուրս ելաւ սյու վերջին պատերազմէն: Ան աւելիով գոհացաւ որովհետեւ ան տիրացաւ ն Մինսկի Խումբեն իր ակնկալածեն շատ աւելիին:
Ռուսիան իրականացուց 2000-է աւելի իր զօրքը տեղադրել եւ ծրագիրը Ատրպէյճանի հողին վրայ, ոչ հեռու Իրանի սահմաննեն: Սակայն ան ոոր մը դրաւ Ատրպէյճանի մէջ, որպէս վիշում Սոսկուայի կողմէ, իր հեռաւոր փանթուրքիկմի երապին հասնելու հեռանկարով, իսկ հայերը չարաշար պարտը ւեցան: Անոնք կծկուեցան Ռուսիոյ փէշին տակ ու որոշ չափով տկարացնելով երկրին անկախութիւնը: Այն ինչ որ Հայաստանը կրցաւ չեռք չգել Լաշինի նեղ նրբանցքն էր Հայաստանը Արցախին միացնող: Այդ նրբանցքը եռականութեառ ունի հարաբերակ ունկանին:

ՀԱՐՑԱՁՐՈՅՑ՝ ՈՎԿ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒԹԻՒ ԱՏԵԱԿԵՏ
ԸՆԿ. ԴՈԿՏ. ՀՐԱԶ ԳՈՒՅՈՒՍՅԵԱՆԻ ՀԵՏ

Ցատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»ին

Ստորեւ հրատարակութեան կը յանձնենք հարցապրոյ մը որ «Պայքար»ի կողմէ կատարուած է Ընկ.իի Պայծիկ Գալայինեանի կողմէ ՌԱԿ Գերագոյն Խորհուրդի ատենապետ Դոկտ. Հրաչ Գույումնեանի հետ՝ Լուսուն։ Դոկտ. Հ. Գույումնեան ընտանեկան աւանդութեամբ դաստիարակուած է ՌԱԿի շունչով։ Ան մասնագիտութեամբ հեղինակութիւն մըն է կենսոլորտի մարդկէն (ecology) ներս։ Իր ասպարէկին բերումով թէ ծառայած է Լիքանանի նախազահի գրասենեակին, իբրեւ խորհրդական, եւ թէ ալ ՄԱԿի կառոյցներուն։

Հակառակ իր ծանր պատասխանատութեանց լոնտոնաբնակ ընկեր Դոկտ. Գոյցումնեան դեկալվար դիրքերու մէջ ստանչնած Է ազգային ծառայութեան պատասխանատութիւններ: Վերջին երկու տարիներուն անկը վարէ ատենապետութիւնը ՌԱԿ Գերագոյն Խորհուրդին:

100p.

1. Ի՞նչ պատկեր կը պարզէ կուսակցութեան ներկայ իրավիճակը: Ի՞նչ է կուսակցութեան ընդհանուր քաղաքական հայեասը:

Ակնյայտ իրողութիւն է, որ ՈԱԿ-ը պառակտուած իրավիճակ մը ունի ներկայիս: Պառակտում մը՝ որ 1995-ի Ընդհանուր Պատգամատրական ժողովին յաջորդած է ու տակախն կը շարունակոի ցայսօր, թէ՛ Սփիլորքի տարածքին էլ թէ՛ Հայրենիքի մէջ: Սկզբնական շրջանին անհատական բնոյթ կը կրէր. սակայն ժամանակի ընթացքին, յատկապէս Հայաստանի անկախութենեն ետք, ստացաւ սկզբունքային նոր երանգ մը: Այսօր գոյութիւն ունին զանազան խմբաւորումներ, որոնք հակասական կեցուածքներ որդեգրած են Հայաստանի կառավարութեան հանդեպ, քաղաքական ուղղութիւններու հանդեպ, Եկեղեցիի և Եկեղեցական անձերու նկատմամբ, միս աւանդական կուսակցութիւններու նկատմամբ եւլն.: Ես կ'ուզեմ այս երեւոյթը նմանցնել Երոպայի 100 տարուան պատերազմի պատմութեան: 100 տարի երկիրներ իրարու դեմ կոռուեցան այն աստիճան որ 100 տարի ետք, մոռցան թէ ինչ քանի համար կը կոռուէին, ինչպէ՞ս սկիզբ առաւ պատերազմը: Մե՛րն ալ համարեա անոր կը նմանի: Պետք է Ծնդունինք, որ այսօր կուսակցութիւնը ունի զանազան խմբաւորումներ, որոնք սկսած են ղեկավարուիլ «Վեթօ»ներով ու շեղի կարգ մը ուամկավարական սկզբունքներէն, անոր հետեւանքով անփառունակ իրավիճակ մը ստեղծուեցաւ ամենուրեք, պատասխանատուութիւն կ'ենթադրէ իր շարքերը ՈԱԿ-ի 100 ամեակի սեմին զօրակոչի ենթարկել բոլոր հատուածները խորհրդածելու նոր տեսլականի մը մասին: Ժամանակն է որ բոլոր կողմերը սկսին մտածել զիշողութիւններու մասին եւ յանուն կուսակցութեան գերագոյն շահերուն՝ լուրջ աշխատանքի լծուին:

Ղմբախտաբար սակայն մեր ղեկավարութիւնը եւ մեր սահմանադրութիւնը ցարդ չկրցան այս պառակտումներուն առաջը առնել: Պետք է խոստովանիլ նաեւ, թէ Հայաստանի պետական մարմինները, անցեալին ու ներկային, առաւել եւս հարցերը սրբային: Մեր գործօն ու շինիչ երկխօսութեան փորձերը վարչապետին հետ ցարդ մնացին ապարդին:

2. Այս իրավիճակը բարելաւելու համար ի՞նչ կ'առաջարկեք եւ կը ծրագրե՞ք:

Կուսակցութիւնը պետք է սկսինք դիտել իրեւ «համայնց», որուն իրաքանչիւր կեդրոնը պարտաւոր է օժանդակութիւն ցուցաբերելու ընդհանուր աշխատանքին, բան մը որ խոտոր կը համեմատի ներկայի կազութեան հետ. փոխանակ իրար օժանդակելու, իրար կը խաչաձեւենք: «Համայնց»ը 21րդ դարուն մեզի կու տայ յատակ դժուարութիւններ՝ փոխան դիրութիւններու: Մեր հասկցած **democracy**-ն ժողովրդավարութիւնը նոյնիսկ հարցականի առջեւ կը դրուի՝ այնպէս ինչպէս վերջերս նմանօրինակ պատկերի մը դեմ յանդիման գտնուեցանք Ամերիկայի մէջ: Այս է ընդհանուր իրավիճակը: Այս տեսակի կացութեան մէջ, ոմանք իրենք պիրենք աւանդական կը նկատեն ու կը կառչին ժամանակավրեպ գործելառնին, ոմանք ալ կ'ուզեն նորարարութիւն ներմուծել եւ այդպիսով առաջ երթալ: Սակայն ես կը հաւատամ, որ կուսակցութիւնը պետք է ունենայ իր նոր սահմանադրութիւնը եւ աշխատի իրեւ խկական **network** (ցանց) թէ՛ Սփիտքի եւ թէ՛ Հայաստանի տարածքին: Այսօր ինչ վարչութիւն, որ ի յայտ եկաւ, բոլորն ալ անօրինական կը թուին ուլալ, կեդրոնական վարչութիւն նկատուող վարչութենեն, մինչեւ ընդդիմադիր այլ վարչութիւններ, օրենքի սահմաններէն շեղած խմբակներ են: Սակայն Գերագոյն խորհուրդի պարագան կը տարբերի այն առումով, որ հոն մԵկտեղ- ած են համախոհ, ու կուսակցական վաստակ ու փորձառութիւն ունեցող անձ- նաւորութիւններ, որոնք փորձեցին կուսակցական աշխատանքը Սփիտքի եւ Հայաստանի առաջ տանի իրենց հասկցած ցեւով: Այսօր Գերագոյն Խոր- հուրդի պատասխանատուութիւնն է կոչ ընել բոլոր կողմերուն, որ երկխօսու- թեան սեղանի շուրջ նստին, գտնելու համար հասարակ յայտարար մը:

Վերջին երեք տարիներուն, միակ օրինական Պատգամատրական Ծողովը հիմնուելով ՌԱԿ-ի սահմանադրութեան ծրագիր կանոնագրին վրայ, եղաւ Հայաստանի Ընդհանուր Պատգամատրական Ծողովը: Սակայն Սփիտօք, գիտակցաբար, թէ անգիտակցաբար, վարակեց նորընտիր վարչութիւնը դասական «հիւանդութիւններով», որուն որպէս արդիւնք յարդ այս վարչութիւնը չկրցաւ իր շուրջ համախմբել բոլոր շրջանակները:

Հաղորդական վարելու գործություններ

3.- Այսօր հայկական կուսակցութիւնները կրնա՞ն կարեւոր քաղաքական դեր մը ունենալ Ավիտոքի տարածքին, թէ ժամանակը հասած է նոր կառոյցներ ստեղծելու:

- Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան գաղափարախօսութիւնը «դեմոկրատ-լիբերալ» եղած է միշտ, մենք ռամկավար-պատական ենք: Այսօր 100-է աւելի երկիրներ կան, որոնք այս գաղափարախօսութեան կը հետեւին իր զանազան երանգներով, սակայն գաղափարախօսութիւնը չի փոխեր իր այժմեականութիւնը եւ չի դադրիր այժմեական ըլլալէ, ոչ ալ անոր գործունեութեան եղանակը: Ռամկավարութիւնը տակախն (evolve) եղաշրջուող ու զարգացող փոփոխութիւններու կ'ենթարկուի, հետեւաբար մեր կուսակցութիւնն ալ պարտաւոր է քարեփոխութեան ենթարկուելու, յատկապես իր աշխատանքային գործելառնին մեզ: «Համացանց»-ի գաղափարը ընդհանուր գաղափարախօսութենեն կու գավերջ ի վերջոյ: Այսօր նոյնիսկ առեւտրագիտութեան, ընկերային թէ քաղաքական ցանցերու ծիրեն ներս ալ նոյն սկզբունքները կ'որդեգրուին: Ահա թէ ինչու, «գերազոյն խորհուրդ»ի մը գաղափարը ես շատ գործնական կը գտնեմ, յատկապես երբ բոլոր կողմերը միասնաբար ու համախորհուրդ գործեն եւ գտնեն հասարակ յայտարար մը. ին՞ն է որ «համացանց»ը ճիշդ ուղղութեամբ կը դեկավարուի, մանաւանդ որ կուսակցութիւնը կը գործէ ու կը շարունակէ գործել թէ՝ Հայրենիքի եւ թէ՝ Սփիտքի տարածքին:

Մեր քաղաքական դիրքորոշումը ընդհանրապէս եղած է Հայաստանի պետականութեան կողքին ըլլալ: Այս սկզբունքով է, որ մենք գործակցած ենք Հայաստանի Առաջին, Շ. եւ Գ. հանրապետութիւններուն հետ, իհմա ալ այդպէս պիտի շարունակենք գործակցիլ: Այս ըսել չէ որ մենք պիտի խուսափինք շինից քննադատութիւններ: Մենք ընդհանրապէս կարգ մը շրջանակներու կողմէ քննադատուած ենք մեր որդեգրած այս դիրքորոշման պատճառով, սակայն մենք սկզբունքային հարց կը նկատենք այս դիրքորոշումը:

Հայաստանի ապագան պիտի որոշէ Հայաստանի քաղաքացին: Մենք Սփիտքի մեջ իրաւոնք չունինք միջամուխ զլալու իրենց որոշումներուն եւ կը հաւատանք, որ Հայաստանի ժողովուրդը ի՞նք պիտի որոշէ իր ապագան: Վստահաբար յստակ դժուարութիւններ կան հոն, եւ մենք գիտակից ենք անոնց, թէ Հայաստանի ներկայ կայութիւնը ահօելի է, սակայն պետք է ընդունիլ, որ հեռուեն քննադատելը հեշտ է, բավկաթողի վրա նատած խելք տալը առաւել ես հեշտ, հետեւաբար պատասխանատուութեան գիտակցութեամբ պետք է մօտենալ եւ զգուշաւոր մօտեցում ցուցաբերել կայութիւնը առաւել ես չքարդացնելու համար: Մենք կը հաւատանք, որ եթէ կ'ուզենք արցախեան պարտութիւնը յաղթանակի վերածել, պետք է զգաստ ու պատասխանատընթեան գիտակցութեամբ մօտենանք հայրենական հարցերուն, միայն հեռուեն «խելք տալով» չե, որ մասնակցութիւն կրնանք բերել կառուցողական աշխատանքին: Այստեղ է որ Սփիտքը կրնայ իր օժանդակութեան բաժինը բերել: Այս է մեր ընդհանուր տեսակետը Հայաստանի նկատմամբ, սակայն մենք վերջնական խօսքը մեր մամուլի միջոցով կ'ըսենք, այնպէս ինչպէս յաճախ արտայայտուած ենք ու տակախն կ'արտայայտուինք:

4.-Ի՞նչ համեմատութեամբ ՌԱԿ մամուլը ապդեցութիւն կը գործէ հանրային կարծիքին վրայ...

- Սամուլի մը յաջողութիւնը կը կայանայ իր խմբագրակազմին եւ աշխատակիցներու հոյլին մէջ: Սամուլի միջոցով Ծնթերցողին փոխանցուած որակաւոր նիւթերը հրապուրիչ պէտք է ըլլան Ծնթերցողին. արտատպումներէ խուսափելով, մենք ապահոված կ'ըլլանք քաժանորդներու հաւատարմութիւնը: Ասոնք են յաջող մամուլի մը ցուցանիշները: Մեր մամուլը կը գործէ եւ մեր խօսքը կը տարածէ հոն ուր որ կարիքը կայ Սփիտքի եւ Հայաստանի տարածքին:

Ցայտուն օրինակ մըն է Azgonline.am թերթը, որ շնորհի Հայաստանի մեր կարգ մը ընկերներու զոհողութիւններուն եւ նիւթական ջանքերուն, Հայաստանի մէջ սկիզբ առաւ Azgonline.am թերթը, մասնագիտորեն կ'ուսումնասիրուի եւ իրավիճակը պարբերաբար կը յայտարարուի: Մամուլի օրկաններ կան, որոնք ամբողջովին կախեալ են արտաքին միջոցներէ. շատ թիւ է թիւ ինքնաբար իրատարակութիւններուն: Mirror Spectator թերթը, որ մեր հանրութեան կողմէ շատ դրական ընդունելութիւն գտած է, որուն շնորհի յանախ նուիրատուութիւններ ալ կը կատարուին եւ ժողովուրդը շատ մօտ կը զգայ այդ թերթին: «Պայքար» շաբաթաթերթը առաջին թիւով փնտուուած թերթ մը դարձաւ, ոչ միայն Լիբանանի, այլև Սփիտիքի եւ Հայաստանի մէջ շնորհի հմուտ խմբագրական կազմին եւ աշխատակիզներուն:

ՀԱՐՑԱՁՐՈՅՑ՝ ՌԱԿ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԱՏԵԼԱՊԵՏ ԸՆԿ. ԴՈԿՏ. ՀՐԱԶ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ ՀԵՏ

(Ծարունակուած 4րդ էջեն)

5.-Ի՞նչ է ՈՍԿ-ի դիրքը Հայաստանի նկատմամբ, յատկապէս արցախեան պատերազմի տխուր իրավիճակին ետք:

- Եթէ յետադարձ ակնարկ մը նետենք ՈՍԿ-ի 100-ամեայ երթին, պիտի նշմարենք, որ մենք միշտ պետականամետ եղած ենք, սակայն ան չի նշանակեր, որ մենք միշտ ալ համաձայն գտնուած ենք կառավարութեան ծրագիրներուն: Այսօր Հայաստանի իրավիճակը տխուր պատկեր մը կը պարզէ. մեկը, որ կառավարութեան գլուխը ըլլայ, միևնույն ընականարար հակադիր դիրքորոշում պիտի որդեգրէ: Հայաստանի քաղաքական կացութիւնը պիտի որդեք Հայաստանի ժողովորդը, ոչ թէ անկարգ փողոցը եւ կամ թիրտ ոյժը իր խուրը քանեցնելով: «Ժամանակակից անկարգութիւնը նիշտ է փողոցն սկիզբ առաւ, սակայն կապմակերպուած ու ծրագրուած շարժում մըն էր այդ: Եթէ Հայաստանի «ուժիմ»ը փոփոխութեան կը կարօտի, եւ այդ իրագործելի կ'ըլլայ միայն սահմանադրական չետով: Նո՞ր վարչակարգ, նո՞ր որոշում: Այսօր շատ աշխատանք կը տարուի Հայաստանի խորհրդարանին մէջ քարեփոխելու համար կարգ մը որոշումներ, որոնք կապ ունին ընտրական օրենքներու եւ կամ դատական ատեանի վերին մարմիններուն իրաւասութիւններուն: Գլխաւոր աշխատանքը կը կայանայ ծրագիրները իրականացնելու միշին եկը մը գտնելու մէջ: Վարչապետը ի՞նքն է, որ այդ նորութիւնը պէտք է գտնէ, յատկապէս ապահովելու համար նաեւ իր legacy-ն ժառանգութիւնը պատմութեան դատարանին առջեւ: Վարչապետը, որոն օրով մենք պատերազմը կորսնուի շատ գէշ կերպով, ինք պէտք է գիտակի եւ կարենայ օգտագործել իր չեռքի սահմանադրական քանալիները, նո՞ր վարչակարգ, նո՞ր իրողութիւն չեռք բերելու համար:

Չալով մեր կուսակցութեան, պէտք է ընդունինք, որ վարչական մարմիններու մէջ մի՛շտ ալ զանապան հոսանքներ կ'ըլլան, որոնք յանախ առողջ ընդդիմադիր իրավիճակ կը պարզեն: Եթէ յետադարձ հայեաց մը նետենք վերջին 15 տարիներու վրայ, պիտի նշմարենք, որ միայն օրինական չետով տեղի ունեցած ժողովները Հայաստանի պատգամատրական ժողովներն են: Հետեւարար, Հայաստանի կեդրոնական վարչութիւնը պէտք է գիտակի, թէ վարչութիւններու մէջ մի՛շտ ալ կ'ըլլան տարբերութիւններ եւ մենք կը հայատանք, թէ կուսակցութեան քաղաքական պապական Հայաստանի մէջ է, ուստի Հայաստանի կեդրոնական վարչութեան պարտաւորութիւններն մին է համախմբել կուսակցութեան բոլոր հոսանքները: Ասիկա հարստութիւն մըն է կուսակցութեան համար եւ միաժամանակ առաջը առնելու համար սանչարչակ գործելակերպի checks & balances եւ ապահովելով հաշուետութիւն:

6.-Ի՞նչպէ՞ս կը տեսնէր իրդիկոնը Փաշինեանէն վեր եւ անկէ անդին:

- Ներկայ քաղաքական, տնտեսական, ռազմական, հոգեքանական եւ ընկերային իրավիճակը այնպիսի կացութիւն մը կը պարտադարէ, որ ներկայ Վարչապետ Փաշինեանը բոլորին կողմէտ այդ ընդունելի անձը չի թուիր ըլլայ, որ ապագան կարենայ չեռք առնել: Սակայն կը շեշտեմ, վարչապետը կրնայ այդ անձը ըլլալ, ստեղծագործութեամբ, օգտագործելով պագային սահմանադրութիւնը եւ իր իրաւասութիւնները, շինչ սկզբունքներով: Ինք պէտք է այս նոր իրողութիւնը կարենայ ստեղծել: Կը խօսուի «թեքնոկրաք» կառավարութեան մասին, որ շատ լաւ ու իտեալ բան մըն է ինքնին, յատկապէս հասուն ռամկավարական երկիրներու մէջ, սակայն քաղաքական մարդոց կողմէ հալածանքի կ'ենթարկուի եւ չափութեան կրնայ մատնուիլ: Միշին արեւելեան բազմաթիւ երկիրներ այս փորձառութիւնը ուվեցին որդեգրել եւ սակայն մժամանակարար չափութեան: «Ժեննոկրաք» կառավարութիւն մը եթէ պիտի կապմուի «թեքնոկրաք» անձերով, որոնք հայաքանական պատկանելիութիւնը լուսանցքի մէջ պէտք է զգնէ, մինչեւ այն ատեն որ (քոնսենսը) համաձայնական կառավարութեան մաս կը կապմեն: Բան մը, որ իրագործելի չեղաւ ընդհանրապէս երրորդ աշխարհի մէջ:

7.-Եթէ այս տարի արտահերթ ընտրութիւններ կատարուին՝ կը կարծէ՞ք, որ ՈՍԿ-ը պատրաստ կ'ըլլայ մասնակցութիւն բերելու:

- Անշուշտ ՈՍԿ-ը քաղաքական կապմակերպութիւն է: Պատմականօրէն կուսակցութեան յենարաններ եղած են Գահիրէն, Փարիզը եւ Պէյրութ, իսկ յետանկախութեան ՈՍԿ-ի յենարանը միայն նրեւանը կրնայ ըլլայ: Այս մէկը կ'իրագործուի միայն Հայաստանի վարչութեան ուժեղացումով: Այս մէկը սակայն պայմանաւորուած է Հայաստանի վարչական մարմիններուն բոլոր շրջանակները իրար մօտեցնելով եւ մէկ հասարակ յայտարար մը ունենալով ու միասնաբար ծրագրելով կուսակցութեան օրակարգն ու աշխատանքայն ծրագրերը: Այսօր Հայաստանի կեդրոնական վարչութիւնը ոչ մէկ ճիգ պէտք է խնայէ բոլոր հոսանքները մէջտեղ բերելու, որպէսպի Սփիտքը կարենայ իր աշքերը յարել միայն ու միայն մէկ տեղ: Այս գործելաչետով է, որ Ուամկավար Ազատական կուսակցութիւնը կրնայ Հայաստանի մէջ իր քաղաքական արտայայտութիւնը ունենալ: Հոս է որ ՈՍԿ Գերագոյն Խորհուրդ մը համախմբելով իր մէջ հայաստանեան եւ սփիտքեան բոլոր կրնայ խաղալ իր

խորհրդատուական դերը, գործի լծելով նաեւ կուսակցապատկան մամուլը եւ իր բոլոր կառոյցները:

8.-Կը կարծէ՞ք, որ ՈՍԿ-ը կը յաջողի միացնեալ ուժերով տօնախմբելու կուսակցութեան հարիւրամեակը յառաջիկայ Հոկտեմբերին:

- Քայայայտ իրողութիւն է, որ ներկայ համաճարակը որոշ խոշնդուտներ յառաջացուց իրապարակային եւ հաւաքական հանդիսութիւններ կայացնելու համար: Աս սակայն լաւատես եմ որ Հոկտեմբերը իսկական «ոսկի աշուն» ըլլայ եւ մենք հոկտեմբեր 1-ին բացումը կատարենք մեր հանդիսութիւններու շարքին հայրենիքի եւ Սփիտքի տարածքին տօնելու համար մեր պանձալի կուսակցութեան 100ամեակը: Մեր առջեւ մենք ունինք ուկեայ առիթներ: Աս գրեթ բոլոր կողմերուն հետ կապի մէջ եմ: Մեր քաղաքական գաղափարախոսութիւնը շատ յատակ է թէ՝ միջազգային եւ թէ՝ հայկական առումով: ՈՍԿ Հայաստանի կեդրոնական Վարչութիւնն ալ իր յայտարարութիւններուն մէջ յանախ կ'արտայայտուի նոյն գաղափարաներէն մեկնելով, յատկապէս վարչապէտին հետ առնչուած: Քայայայտ իրողութիւն է, որ գոյութիւն ունին շրջանակներ, որոնք կը պահանջեն վարչապէտի գոյատեսումը եւ խոր հայատը կը տածեն անոր հանդեպ: Ահա թէ ինչո՞ւ մենք պէտք է յատկացնենք հարցին մեր մօտեցումը ինչպէս վերեւ նշեցին՝ գտնելով միշին եկը մը, որ ընդունելի ըլլայ բոլորին համար: Մեր մամուլը միջոց մը պիտի ըլլայ մեր գաղափարախոսութիւնը տարածեն, սակայն կը հայատանք, թէ ո՞վ որ ըլլայ Հայաստանի կառավարութեան գլուխը ու առաջնահերթութիւններ, որոնք պէտք է լուծուին:

Թեեւ մեր վերջին յայտարարութեան մէջ մատնանշած էինք սոյն հարցեր, սակայն հոս եւս կ'ուզեմ վեր առնել կարգ մը կենսական հարցեր:

ա.-Հայաստանի մէջ քաղաքական կայունութեան հարցը որ խստ կենսական է. հոս գլխաւոր քանակներէն մին վարչապէտին չեռքերուն մէջն է: Ներկայ անել կացութեան դուրս գալով է որ միայն կ'ապահովուի շինիչ:

բ.-Հայաստանը պէտք ունի փորձառու դիանագէտներու եւ քաղաքագէտներու, որպէս ջատագով պագային առաջնահերթութիւն նկատուող հարցերուն: Սփիտքը հոս մէծ դեր կրնայ ունենալ, հակառակ որ ներկայ սահմանադրութիւնը չի թոյատրէր, որ սփիտքահայ մասնագիտացած անձ մաս կապմէ Հայաստանի խորհրդարանին եւ կամ կառավարական վարչակարգին:

գ.-Պէտք է Սփիտքի ներոյժը օգտագործուի կանապան մարզերու մէջ, ըլլայ ընկերային, գիտական կամ քաղաքական: Երբ որ արտաքին քաղաքականութիւնը զօրաւոր իմբերու վրայ դրուած ըլլայ, հոն է, որ կը յատականայ ամեն ինչ, Յեղապանութեան հարցերու արդար լուծումը, եւ մանաւանդ Հայաստանի սահմաններուն անշեռնմխելիութիւնը, քան մը, որ այս օրերուն շատ կը խօսուի:

դ.-Զարգացնել ամեն տեսակի կապերն ու փոխարաքերութիւնները արարական աշխարհի, իրանի, Հնդկաստանի եւ Չինաստանի հետ, զարգացնելով եւ սրբագրելով մեր բոլոր տեսակի յարաքերութիւնները, սակայն եւ այնպէս չանտեսելով մեր յարաքերութիւնները արեւմուտքին հետ, ինչպէս Միացեալ Նահանգներու եւ Ֆրանսայի հետ: Անշուշտ մեզի համար առաջնահերթ են Ուսական Դաշնակցութեան բարեկամութիւնն ու գործակցութիւնն եւ սակայն մի՛շտ ի մտի պէտք է ունենալ, որ շրջապատուած ենք թշնամիներով:

* * *

Հայաստանը երկունքի մէջ է եւ կ'ուզեմ հայատալ, որ Հայաստանի ժողովութիւնը այս երկրորդ պի Աւարայրը «Փաշինեան» պիտի կարենայ յաղթանակով պասկել՝ քաղաքական, ընկերային, մշակութային եւ տ

Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահին Ընդհաւորագիրը

«ԱԶԳ» թերթի հիմնադրման 30-ամեակի առթիւ

Ընորհաւորում եւ ջերմ բարեմաղթանքներս եմ յուս «Ազգ» թերթի խմբագրակազմին թերթի հիմնադրը ման 30-ամեակի առթիւ:

«Ապգ»ը կարենոր դեր է ունեցել նորանկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնում ապատ մամուլի աւանդոյթների ներդրման, լրագրութեան նոր դպրոցի ու լրագրողական մշակոյթի հիմնման, փրոֆեսիոնալ լրագրողական թիմ կրթելու առումով: Այս ամենը յաջողութեան է նրա հիմնադիր եւ գլխաւոր խմբագիր Յակոբ Ստեփանի ու նրա շուրջ հայաբուած շնորհակալի թիմի նուիրուսի եւ տքնածան աշխատանքի շնորհի:

Հիմնադրումից յետոյ «Ազգ»ը շուտով դարձաւ ամենազնիք թերթերից մեջը, որը հանդէս էր գալիս որպէս լրատութեան վաստակելի աղբիր, բազմակարծութեան և ապատ խօսքի ամբիոն, համակողմանիօրէն ներկայացնում էր հանրային քննարկում-ներն ու յաճախ չեւարում օրակարգ:

Միջազգային մամուլի ստանդարտներին իր համապատասխանութեամբ, բովանդակութեան թարմութեամբ ու բազմազանութեամբ, էջադրման չեւատրման ու տեխնիկական կատարման նորութեամբ «Ազգ»ը դարձաւ օրինակ նաեւ միւս լրատուամիջոցների համար:

Համոզուած եմ, որ այսպիսի աւանդոյթներ ունեցող, անաշառ ու համակողմանի տեղեկատուութիւն ու խորը վերլուծութիւններ մատուցող լրատուամիջոցը յաղթահարելու է թուային դարաշրջանին բնորոշ մարտահրաւերներն ու միշտ մնալու է մրցունակ:

ԱՐՄԵՆ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

30-Ամեայ «Ազգ» թ

Հայ մամուլի պատմութեան նորագոյն շրջանում ազատ, ժողովրդավար մամուլի ծնունդը պայմանաւորուած էր այն լայնամասշտար, հեղաքեկիչ փոփոխութիւններով, որոնք ծայր առան ԽՍՀՄ-ի վերջին տարիներին: Նորագոյն մամուլի պատմութեան երեք փուլերից՝ ինքնահրատ, անցումային եւ ձեռաւորման, վերջինի հիմքը դրուեց 1991 թ. «Սամուլի եւ զանգուածային լրատուութեան միս միջոցների մասին» օրենքով, որով ձեռաւորուեցին մամուլի գործունեութեան կարգաւորման իրաւական շրջանակները: Այս շրջանի ամենաբնորոշյատկանիշը մամուլի միջոցների պայքարն էր յանուն հասարակական ազդեցութեան եւ զգացմունքային, ոռմանտիկ ոճից անցումը չափաւոր իրատեսականի: Հայաստանում 1991 թ. սկսեցին ազատ գործել հայ աւանդական կուսակցութիւնները, որոնցից, մասնաւորապես, ՌԱԿ-ը ձեռնամուխ եղաւ նորանկախ Հայաստանում իր առաջին՝ «Ասգ» թերթի հրատարակութեանը: Նախաձեռնողներն էին հայ մամուլի երախտաւոր, ՀՀ ԳԱՍ ակադեմիկոս Նրուանդ Ազատեանը եւ Պեյրութի «Զարթօնք» օրաթերթի գլխաւոր խմբագիր Յակոբ Աւետիքեանը, ֆինանսաւորողը՝ հայ քարերար Ալեք Մանուկեանը: Տեխնիկական խումբը յաջողութեամբ աւարտելով նախապատրաստական աշխատանքները՝ 1991 թ. Փետրուարի 16-ին Հ. Աւետիքեանի խմբագրապետութեամբ սկսեց լոյս ընծայել թերթը:

«Ազգը» գալիս էր «Առաջին հերթին լուր տալու, պատ եւ անկաշկանդ մտածումի ամբիոն լինելու, պատ, արդար, բայց տեղին քննադատելու եւ համարչակի հարցադրումներ անելու: Դիտի զգութ Մեծ Ծրապի տեսլականի՝ մեկ հայրենիք, մեկ ժողովուրդ ու մեկ հակատագիր կարգախօսով վերականգնել հայ ժողովուրդիներին հաւասարակշռութիւնը եւ ջանայ միաւորել պազճ համահայկականութեան մականի տակ: ՌԱԿ-ի խօսափողն է ռամկավար եւ պատական վերականգնի շրիջ 70 տարի առաջ հայենի հողի վրայ բրտորեն դադարեցուած այդ մտածողութիւնը» («Ազգ», 16.II.1991): Պարբերականի 1-ին երկու համարները լոյս տեսան որպէս ՌԱԿ-ի պաշտօնաթերթ, իսկ յետոյ շետականօրէն ՀՌԱԿ-ի պաշտօնաթերթը չէր, այլ ստեղծուել էր հիմնադիրների:

Սկզբանական շրջանում թերթի 8-9 համարներ չվաճառուեցին, չնայած տպագրում էր 10 հազար օրինակ, սակայն 10-րդ համարից սկսած՝ հետզիետե այն սիրուեց ու մեծ յաջողութիւն վայելեց: 92 համար լոյս տեսնելուց յետոյ այն դարձաւ օրաթերթ: 1993 թ. վերջըրին օրական սպառում էր 43 հազար տպաքանակ: Իսկ 1993 թ. առաջին կեսին այն հրապարակուեց նաև ԱՄՆ-ում: «Ազգով» Հայաստանում սկիզբ դրուեց իրական տեղեկատուական լրատուութեան: Այն մեկանում առաջին բազմակարծիք, հայաստանականուած ու օրյեկտի տեղեկատական պարբերականներից է: Տարածաշրջանում «Ազգն» առաջին օրաթերթն է, որ շարուել եւ շետարուել է համակարգչային եղանակով: Զարդարական տարաշայնութիւնների եւ ՀՀ արդարադատութեան նախարարութեան որոշման պատճառով 1996 թ. ապրիլին փոխտում է հիմնադիրների կազմը, իսկ 1996 թ. Ապրիլ-Մայիս ամիսներին լոյս է տեսնում երկու նոյնանուն թերթ: Մեկը՝ «ԸՆԱԿ-ի համակիրների կողմից ապրիլի 23-ից մեկ էջով, համակարգչային ճանապարհով, ընդամենը 99 օրինակով՝ Յակոր Աւետիքեանի խմբագրութեամբ, միար՝ «ԸՆԱԿ-ի ներկայացուցութիւն» հասարակական կազմակերպութեան կողմից կենծ «Ազգը» (1082-1091 համարները)՝ խմբագրական խորհրդի ստորագրութեամբ: Թերթի աշխատակազմը ոչ մի քայլ չնահանջեց, օգնեցին նաև շատ կուսակցութիւններ, հեղինակաւոր կ'առողջներ եւ 1996 թ. Մայիսի 14-ին դատարանի վերով արդարութիւնը անդառնախօրէն վերականգնուեց:

«Ազգը» իրօրինակ դպրոց դաշտաւ շատ լրագրողների ու խմբագիրների համար, ինչում անուրանալի է խմբագրապետ Յ. Աւետիքեան անուրանալի դերը: Խմբագրութիւնում մշտապես աշխատել են 11-15 լրագրողներ, 3-4 վերլուծաբաններ, որոնցից հինգը հետագայում հիմնեցին իրենց թերթերն ու ամսագրերը, մի մասն էլ անցան դիւանագիտական աշխատանքի: Թերթի հիմնական խորագրերը գրեթե փոփոխութիւնների չեն ենթարկուել եւ դրանք լիովին համահոնչեն «ազգ» հասկացութեանը: «Ազգի» ասելիքն ամենից առաջ վերաբերում է մերժողովորդի հոգս ու յաւերին, քաղաքական անցուդարձին, մեր պատմութեան ելեւեջներին, Արցախեան հիմնահարցին, հայոց պետականութեան պարզացման ու ամրապնդման եւ մի շարք այլ հրատապ խնդիրների: Միաժամանակ հաստա-

ՍՈՒՐԵՆ Շ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ, ՓՐՈՖԵՍՈՐ

տապէս հեռու է մնում Եժանագին ու կեղծ սենսայիաներով լսարան գրաւելու վատ սովորոյթից, որն այսօր բաւական տարածուած է մեր մամուլում: Այսպիսին տեսանը «Ազգը» 1999 թ հոկտեմբերեան չարաքաստիկ օրերին, 2008 թ. մարտեան ազգային ողբերգութեան, հայ-թուրքական յարաբերութիւնների ջերմացման եւ չարաքաստիկ պատերազմների օրերին: Հայ-թուրքական յարաբերութիւնները, մերօրեայ պատերազմն իր խորագիտակ վերլուծականներով ներկայացնում է թուրքագետ Հ. Օաքրեանը: Լեռնային Ղարաբաղի հիմնախնդիրը մշտապէս առկայ է թերթում: Թերթի համար միս անսակարկ խնդիրը Հայոց Յեղասպանութիւնն է, մեր պահանջատիրութիւնը, մատադ սերնդին հայեցի դաստիարակութիւնը եւ տարաչափ վայրահաչութիւններն այդ հարցի վերաբերեալ: Հրապարակումներ է կատարում յեղասպանութեան զոհերի յիշատակի կոթողներին, եկեղեցիներու մատուցուող պատարագների եւ այլն: «Ազգի» համար լարած օրեր են եղել ամեն անգամ խորհրդարանական կամ նախագահական ընտրութիւնները, որովհետեւ շատ դժուար էր պահպանել հայասարակշուուած ու անաշառ դիրքորոշումը, տուրք չտալ կողմնակալութեանը, հեռու մնալ զանազան գայթակողիչ առաջարկներին ու թելադրանքներին: Յաճախ ել հենց «Ազգն» է կոչ արել հեռու մնալ արատաւոր երեւյներից, զգոն լինել, բարձրացնել իր չայնը ի շահ արդարութեան եւ պետականութեան գաղափարի անաղարտութեան:

Պարբերականը երբեք անտարբեք չի եղել հասարակութեանը յուզող սոցիալական եկեղեցու, ամուր ընտանիքի եւ այլ կարեւոր խնդիրների նկատմամբ: Ձերթի նիստերն առանձնանում են իրենց թարմութեամբ, հնչեղ են ու փնտրուած: «Ազգը» մրցակցութիւնից դուրս է ես մի շատ կարեւոր ասպարեզում: Ձերթում պարբերաբար տպագրուում գրախօսականներ, որոնցում վերլուծում եւ ըստ արժանաւու գնահատուում են յատկապես պատմաբանասիրութեան ասպարեզի մեր օրերում լոյս տեսած լաւագոյն ուսումնասիրութիւնները: Այս տեսակետից չեմ կարողանում նոյնիսկ մտարերել որեւէ պարբերական, որ տեսանելի դառնայ «Ազգի» կողքին: Սսելիքս աւարտուն չի լինի, եթէ չշեշտեմ նաեւ, որ թերթին համագործակցում են հանրապետութեան լաւագոյն մտարականներից շատերը: Իսկ համագործակցութեան եպիքը բազմապան են՝ հարցարոյցներ, օրինանդիր ու հրատապ հարցերի քննարկումներ եւ այլ չենիք: Եկեղեցական կեանքը ես մշտապես «Ազգի» ուշադրութեան կեդրոնում է: Յաճախ են քննարկուում թեմաներ, որոնք կենսական նշանակութիւն ունեն մեր ժողովրդի համար եւ սերտօրէն առնչուում են մերօքեայ կեանքի լարուած ընթացքում եկեղեցու դերին: Ի դեպ, եկեղեցին ել իր հերթին փոխադարձ կապի մէջ է պարբերականի հետ, գնահատուում է նրա ազգանպաստ ջանքերը թէ՛ հայրենիքում եւ թէ՛ Սփիտոքում: «Ազգը» նաեւ իր չայն է բարձրացրել ու մտահոգութիւններն է յայտնել ազգային կառոյցների պահպանութեան եւ դրանց նպատակային օգտագործման համար, օրինակ՝ Մելգոնեան վարժարանի կամ Վենետիկի հայկական Սուրբ Խաչ եկեղեցու մաքարդի ու եածեռում:

«Ազգի» կարդան անկասկած «Մշակութային» յաելուածն է, որը սկսեց լոյս տեսնել 2008 թ. Փետրուարի 1-ից: «Ազգի» լաւագոյն նուաճումներից է Նրա կայքը, որում վեց լեզուներով՝ հայերեն, ռուսերեն, անգլերեն, թուրքերեն, արաբերեն, պարսկերեն, ներկայացում են նոյն օրուայ նիւթերը: «Ազգը» միակ թերթն է, որի տպագիր եւ ելեկտրոնային տարբերակները լոյս են տեսնում միաժամանակ:

Ողջունելով թերթի ներկայ և նախակին բոլոր աշխատակիցներին, ողջ աշխատակապմին եւ շնորհաւորելով Յօ-ամեայ յորելեանի առթի՝ միանում եմ բոլոր քարեմաղթանըներին: Անխափան ու հայեցի դիմագծով երթ մաղթելով ես մեկ անգամ ուզում եմ ընդգծել, որ ի դեմս «Ասգի», մեր աւելի քան երկուհարիւրամեայ մամուլի պատմութեան մեջ, թեեւ իր ոչ շատ մեծ տարիքին, գործ ունենք խսկապէս կայացած, հասուն, գրագետ, հաւասարակշռուած ու որեւէ քաղաքակիրթ ժողովրդի պատիւ թերող պարբերականի հետ: Պարբերական, որը, համոզուած եմ, դեռ երկար տարիներ ասելիք կ'ունենայ, որի պատմութիւնն ու բովանդակութիւնը դեռ շատ կ'ուսումնասիրուեն: Այնպէս որ, քարի ու թեղուն ընթացար թես, սիրելի՝, առժանաւո՞ն «Ասգ»:

02.17.02.2021

ՎԱԶԳԵՆ Ա. ՎԵՀԱՓՈԽ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԵՐԿՐՈՒ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վազգեն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս իր 39-ամեայ գահակալութեան ընթացքին կատարած է բազմաթիւ ուղեւորութիւններ եւ հովուապետական այցելութիւններ: Աշխարհայրի հայագաղութներ եւ պաշտօնական վայրեր այցելել է յետոյ անոնց մանրամասնութիւնները արձանագրուած եւ հերթական հատորներով լոյս տեսած են Սայր Աթոռի տպարաննեն, որոնք, անկասկած, այսօր ունին վաւերագրական յոյժ կարեւորութիւն:

Այդ ուղետրութիւններէն երկուքը կը նկատուին պատմական, որովհետեւ, այս օրերուն անկարելի է երեակայել նման բան: Առաջինը՝ Թուրքիա՝ 1961-ին. երկրորդը՝ Խորհրդային Ստրայճան՝ 1962-ին:

በተቀባይ ባለቤት

Վազգեն Վեհափառին Թուրքիա ուղեւորութեան շարժառիթը Կ. Պոլսոյ 81-րդ պատրիարք, նորոց վախճանեալ Գարեգին Արք. Խաչատուրեանի (Տրապիկոնի) վերջին օծման եւ յուղարկաւորութեան արարողութեանց նախագահութիւնն էր: Պատրիարքը 22 Յունիսին, Արք. Թարգմանչաց տօնին օրը, Պետողութիւն Սրբութութիւն Եկեղեցւոյ մէջ, արարողութեան ընթացքին, սրտի տազնապի հետեւանքով կը վախճանէր Եկեղեցւոյ աւանդատան մէջ՝ 81 տարեկան հասակին: Վշտահար թրքահայ Ժողովուրդը, Վեհափառին Ժամանումով, ի հեճուկս սուգի տրամադրութեան, պիտի խանդավառութեր Վեհափառին հիւրցնկալութեամբ եւ անոր օրինաքեր այցելութեամբ: Արդարեւ, ուղեւորութիւնը կը սկսէր 4 Յուլիսին եւ կ'աւարտէր 20 Յուլիս 1961-ին: Վեհափառին կ'ուղեկցէին Գեր. Կոմիտաս Նպա. Տէր Ստեփանեան (առաջնորդ Վրաստանի թեմին) եւ Հոգէ. Պարգև Վրդ. Գերօգեան (հոգեւոր հովի Մոսկովյայի) որպես գաւառականիր: Նշեալ պատմական իրադարձութեանց մասնակցելու համար, նախապես Կ. Պոլսոյ Ժամանած Էին բարձրաստիճան հոգեւորականներ տարբեր գաղութներէ. այսպէս՝ Տիրան Արք. Ներսոյեան (ԱՍՆ), Մամբրէ Արք. Սիրունեան (Եղիպտոս), Շնորհը Նպա. Գալուստեան (աւելի ուշ՝ Կ. Պոլսոյ պատրիարք), Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան միաբաններէն՝ Խադ Արք. Աջապահեան եւ Գեղորգ, Գիւտ ու Խոսրով վարդապետներ: Աւելի ուշ՝ պիտի Ժամաներ Գեր. Սերովը Արք. Մանուկեան (Երոպայի կաթողիկոսական պատուիրակ):

Վեհափառը Կ. Պոլսոյ Եշիլգիդի օդանաւակայանը կը ժամանէ 4 Յուլիսի երեկոյեան: Ան կը դիմաւորուէր Եկեղեցական եւ ժողովրդային հոծ քազմութեան առջնքեր Յոյն Ուղղափառ Եկեղեցոյ Տիեզերական Պատրիարք Աթենակորասի ներկայացուցիչին, Խ. Միութեան Պոլսոյ հիւպատոս Միխայիլ Վոլքովի եւ իր փոխանորդին կողմէ: Վեհափառը ուղղակի կ'առաջնորդուի Գում Գարուի Պատրիարքարանի մայր Եկեղեցին՝ շրայտումքի ընկերակցութեամբ, ուր հոծ թիով հաւատացեալներ կը սպասէին զինք: Ան հանդիսաւոր մուտքեաց կ'ուղղուի աջակողմեան Սր. Յարութեան տաճար, ուր կը գտնուէր վախճանեալ պատրիարքին անշնչացած մարմինը՝ եպիսկոպոսական զգեստաւրումով: Ան Գարեգին Պատրիարքի դագաղին առջեւ խոնարհել եւ աղօթելել յետոյ՝ կ'անցնի մայր Եկեղեցի իր հայրական ուղերձը փոխանցելու ներկայացակիր հաւատացեալներուն: Ան կ'ըսէ. «Միսիթարութիւն է մեզ համար, խորունկ միսիթարութիւն, որ չեր մէջ այնքան կենդանի է մեր նախնեաց սուրբ հաւատը, որ ծաղկեալ են մեր Եկեղեցիները եւ կապմակերպուած հոգեւոր համայնքի մէջ կ'ապրիք, իբրեւ ծշմարիտ զաւակները Հայց. Առաքելական Սուրբ Եկեղեցոյ»: Ապա՝ Վեհափառը կ'ուղղուի Պատրիարքարանի մեծ դահլիճ, ուր կ'ընդունի համայնքային մարմիններու եւ մամլոյ ներկայացուցիչներ, մինչ դուրսը քազմահակաք ժողովուրդ կը սպասէր զինք՝ ստանալու իր օրինութիւնը:

5 Յուլիսին, թրքական եւ հայկական մամուլը յօդուածներով եւ լուսանկար-ներով լայնօրէն կ'արձագանգէ Վեհափառին այցելութեան: Երեկոյեան, Պատ-րիարքարանի մեծ դահլիճին մէջ Ան կ'ընդունի ապօային մարմիններու եւ քոյր-եկեղեցիներու Ներկայացուցիչներ: Աջահամբոյրի համար կ'ընդունի հաւա-տացեալ ժողովուրդը: Յաջորդ օրը, նախ կ'այցելէ Թագսիմի հրապարակ, ապա՝ Պատրիարքարան, ուր կ'ընդունի հայ կաթողիկէ եւ աւետարանական համայնքներուն պետերն ու կղերականներ, Մխիթարեան զոյգ միարանու-թիւններու (Վենետիկի եւ Վիեննայի) հայրեր: Կաթողիկէններու վիճակաւորն եր Գերապ. Պողոս Արք. Ջիրենեան, իսկ աւետարանականներուն պատուելին՝ Ա. Սղասեան: Անկէ ետք, Վեհափառը պատուիրակութեամբ մը փափկավա-րական այցելութիւն կու տայ Պոլսոյ կուսակալ Զօր. Ռեֆիք Ժուլկայի: Վեհա-փառն ու կուսակալը կ'ունենան փոխադարձ յարգանքի պաշտօնական եւ քա-ղաքավարական արտայատութիւններ:

Ուրբաթ, 7 Յուլիսին, տեղի կ'ունենայ հոգելոյս Գարեգին Պատրիարքին թաղմանական արարողությանը: Մայր Եկեղեցւոյ շուրջ խռնուած էր հաւատացեալ քավմութիւնը: Սկեղեցի կը ժամանեն Յոյն Ուղղափառ Եկեղեցւոյ Տիեզերական Պատրիարք Աթենակորաս՝ պատուիրակութեան մը գլխաւորութեամբ, Պոլսոյ կուսակալը՝ որ միաժամանակ կը ներկայացներ Թուրքիոյ նախազահը, Պոլսոյ կեդրոնի հրամանատար Զօր. Ֆարուր Կիվենթուրը, Պապական նուիրակ Հայր Լարտոնէ, պուլկար եւ ասորի Եկեղեցիներու ներկայացուցիչներ, հրեայ համայնքին բարունիներ, այլ դասանանքներու կրօնաւորներ, դիականագիտական մարմիններու ներկայացուցիչներ, հայ կաթողիկեներու վիճակաւոր Պողոս Արք. Քիրենեան Գերապայծառ իր հետեւորդներով, աւետարանականներու ազգապետ Վահան Խարբութեան, Անարատ Յղութեան բոյթեր, Գալֆայեան Տան բոյթեր, Հայ Սկեղեցւոյ հոգեւորական դասը եւ սգակիրներու յոգնախուուն քավմութիւն մը: Վերջին օծման կարգը կը կատարէ Վեհափառը, որ կը փոխանցէ օրուան դամբանականը՝ վեր առնելով Պատրիարք Հօր մեծի վաստակն ու քարեմանսութիւնները: Պատարագը կը մատուցան Շնորհը Նպս. Գալուստեան: Այնուհետեւ, հանգուցեալ Պատրիարքին թաղումը կը կատարուի նշանաւոր Ծիչի գերեզմանատան մէջ:

■ Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»ին

ԱՐԵՏԻ ՌԱԶՄԻ

8 Յուլիսին, պատմութեան մԵզ առաջին անգամ ըլլալով ամենայն հայոց հովապետը այցելութիւն կու տար Ֆեների Յունաց Պատրիարքարան: Ուշագրադրուած մԵզ էկեղեց յական պատմութեան մԵզ: Վեհափառի կ'ընկերանային Պոլիս գտնուող բուլու կուսակրօն հոգեւորականներն ու չորս քահանայ հայրեր: Երկու եկեղեցիներու կրօնապետները՝ Աթենակորաս եւ Վապաֆեն Ա. կ'ունենան սիրալիիր եւ եղբայրական տեսակցութիւն մը՝ քրիստոնեական շունչով ու ոգիով տոգորուն:

9 Յովհանին, Կիրակի, Սկիւտարի Ար. Կարապետ Եկեղեցին կ'ապրի պատմական օր մը, ուր Ծրիստոսի Պայծառակերպութեան տօնին առթի պատարագ կը մատուցանէ Վազգեն Վեհափառ՝ խոտներամ քազմութեան փոխանցելով ոգեշունչ քարոզ մը: Ապա, Ան կ'այցելէ Ար. Խաչ դպրեվանք, որ հիմնած էր Գարեգին Պատրիարքը հոգեւորականներ պատրաստելու նկատառումով: Վեհափառը փափաք կը յայտնէ այցելելու նաեւ Սկիւտարի Պաղլարպաշի գերեզմանատունը, ուր կ'այցելէ ուսուցապետներ Յ. Հինդեանի եւ Ռ. Պերպերեանի դամբարաններուն եւ վաղամեռիկ քանաստեղծ Պետրոս Դուրեանի շիրիմին:

10 Յովիսի առաւտեան, Վեհափառը կ'այցելէ Թօփգարուի պալատ-թանգարանը: Աւելի ուշ, փոխադաբչ այցելութեամբ Պատրիարքարանին մեջ Ան կ'ընդունի Յունաց Պատրիարքը՝ մտերմիկ զրոյ ունենալով անոր հետ: Վեհափառը ըլլալով նախկին ուսուցիչ եւ մտաւրական, խորհրդանշական քայլով մը յատուկ ընդունելութին մը կը սարքէ պղղահայ կրթական եւ միտքի մշակներուն համար: Վեհափառը կ'ըսէ. «Երբեք չենք ստորագնահատեր իմացական դաստիարակութիւնը, գիտութիւնը եւ յարակից գիտելիքները, որոնք պատանիին իմացական կարողութիւնները կը հարստացնեն, քայլ անշուշտ այդ չպիտի քաւեր եւ անոնց հետ մէկտեղ հոգեւոր, քարոյական դաստիարակութիւնը անհրաժեշտ է»: 11 Յովիսին, Ան կ'այցելէ Այա Սոֆիա եկեղեցի-թանգարանը (այժմ մվկիթի վերածուած): Ապա, կը հասնի Սամաթիոյ հայկական թաղամասի Սր. Գեորգ եկեղեցին, ուր կը սպասէր հաւատացեալներու խուռներամ քազմութին մը: Անկէ ետք կ'ուղղուի Սուրբ Փրկիչ պատմական հիւանդանոց, կը հանդիպի անոր հոգաբարձութեան, քիչկներուն եւ բուժքոյրերու հետ՝ քարչը գնահատելով անոնց մարդասիրական եւ աստուածատուր առաքելութիւնը: 12 Յովիսին կ'այցելէ հայաշատ Կետիկ Փաշա թաղամաս եւ կ'առաջնորդուի Սր. Յովիաննես եկեղեցին. ապա՝ Մեսրոպեան վարժարան. անկէ ետք՝ Խասգիտի պատմական Սր. Ստեփանոս եկեղեցին. որմէ ետք՝ Գալֆայեան աղջկանց որբանոցը: Երեկոյեան յաջորդաբար կը հանդիպի Պիյիլիքտէրէի Սր. Հոփիսիմէ, Գուրուչշմէի Սր. Խաչ, Օթագիտի Սր. Սստուածածին եւ Պէշիկթաշի Սր. Սստուածածին եկեղեցիները: 13 Յովիսին կը նախագահէ Սր. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ մէջ մատուցուած պատրագին. կը պատարագէր Կոմիտաս Սրբազնը. քարովիչն է Վեհափառը: Ապա՝ Պէյօլուի թաղական խորհուրդը եւ Ղալաթիոյ Սր. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ խնամակալութիւնը կը պատուեն Վեհափառը: Անկէ ետք՝ կ'այցելէ Ենիգիտի եկեղեցին: 14 Յովիսին՝ մամլոյ ասուլիս, հիւրջնկալութիւն Յունաց Պատրիարքարան եւ ապա շքախումբով այցելութիւններ Ֆերիգիտի Սր. Վարդանանց, Թօփգարուի Սր. Նիկողոս, Պագրդգիտի Սր. Սստուածածին եւ Եշիլգիտի Սր. Ստեփանոս եկեղեցիներ՝ ժողովրդային անօրինակ խանդավառութեան մէջ: Երեկոյեան պղղահայ սանուց միութիւնները միանաբար կը պատուեն Վեհափառը: 15 Յովիսին՝ Պոլսոյ ասիական ափ՝ այցելութիւն Սկիւտարի Սր. Խաչ Եկեղեցի, ներկայութիւն Գատճգիտի Սր. Թագաւոր Եկեղեցւոյ մէջ կատարուող պատարագին: Աւելի ուշ՝ Շիշլիի գերեզմանատուն, այցելութիւն Գարակեօւեան որբանոց եւ հանդիպում պղղահայ համալսարանականներու հետ: Կիրակի, 16 Յովիսին՝ հայրապետական պատարագ Սայր Եկեղեցւոյ մէջ, հոգեթով եւ գօտեպնդող քարով՝ Եկեղեցւոյ խորաննեն: Այսուհետեւ, համալրային մարմինները ճաշկերոյթով մը կը պատուեն Վեհափառը՝ որպէս երախտագիտութիւն իր շնորհաբաշխ այցելութեան:

Վեհափառին սոյն ուղեւորութեան քաղաքական ամենաուշագրաւ քայլը, ի հարկէ, Անոր այցելութիւնն էր Անքարա եւ հանդիպումը Թուրքիոյ նախագահ Շեմալ Կիրսելի հետ: 17 Յուլիսի առաօտեան, Վեհափառը կ'ուղղուի Անքարա եւ կը ժամանէ Էսէնպօղա օդանաւակայարան: Չինք կը դիմաւորեն պաշտօնական անշինք, որոնց շարքին խորհրդային դեսպանատուննեն եւ անքարաբնակ հայեր: Ան նախ կ'ուղղուի Աթաթիրքի դամբարան, ծաղկեպսակ կը զետեղէ եւ արձանագրութիւն կը կատարէ պատույ տոմարին մէջ: Ապա նախագահական պալատին մէջ կը տեսակցի նախագահին հետ, որ այսպէս կը վկայէ Վեհափառի մասին. «Քազմակողմանի հմտութեան տէր զարգացած եւ լայն հայեցակետով օժտեալ հոգեւորական մըն է: Քաղչալի է որ բոլոր կրօնապետներն ալ այդպէս ըլլային: Որովհետեւ կրօնը մարդիկը իրարու միացնող հաստատութիւն մը պէտք է ըլլայ»: Որմէ ետք Հայրապետը կը հանդիպի Անքարայի հայութեան հետ եւ այցելութիւն մը կու տայ խորհրդային դեսպանատուն:

Դյուզ ծննդեալ 180-ամեակիւ

ԱՐՈՒԵՇՎԱՐՑԵԱՆՑ...

U.

■ Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»ին

Իրաւո՞նք ունիք: Դժուարահունչ, դժուար հնչուող մականուն մըն է ասիկա: Թայ կ'արժէ որ երբեմն-երբեմն հնչենք այս դժուարարտասանելի մականունը ու յիշատակենք ատոր Ետին կանգնած վաստակաւոր կղերականը, որ ուրիշ մէկը չ' եթէ ոչ գԱՐԵԳԻՆ ԵՊՍ. ՍՐՈՒԱՆՁԵՄՆՅՈՒ:

Անցեալները, երբ հայկական կենսագրական բառարան մը կը թերթատեի, պատահականորեն իմ դիմաց պցուեցաւ այս հմայիշ անոնքը եւ յուկեց զիս:

Արուանչտեանց...:
Անմիջապէս անդրադարձայ նաեւ, թէ պատմութեան մէջ ինծի ծանօթ ԵՐԿՈՒՆ Արուանչտեանցներ կային: Երկուըն ալ՝ ԳԱՐԵԳԻՆ:
Ասոնցմէ առաջինը կու գար Ե. դարեն՝ Աւարայրի ճակատամարտի շրջանեն: Եղիշէ Պատմիչ տալով անոր անունը՝ կը նշեր, թէ այս Գարեգինը Վարդանանց հերոսամարտի գլխաւոր զօրավարներն մին եր, ծագումով՝ նախարարական ավանուազարմ տոհմէ: Իր զօրագունդէն 18 պինուորներով ու իր երկու եղբայրնե-

բով մաս պիտի կազմեր 1036 նահատակներու սրբազն դասին:

Միս Գարեգինը, առաջինն տասնչորս դար ետք ապրած, թագն ու պարձանըն էր մեր գալաքիկ գրականութեան: Ծմ. դարու արեւմտահայոց գրական

Երախտաշատ դեմքերէն մեկը:
Երկու անուններու նոյնութիւնը պատահականութեան արդինք չէ սակայն: Երկրորդ Սրուանչտեանցը իր «Գարեգին» անունը փոխ առեր էր առաջիննե՞ն՝ հաւանաբար իրապուրուելով անոր հայրենասերի դիմագծութեննեն ու փորձելով վերապրեցնել այդ պատմական փառապանծ անունը ի՞ր իսկ անձին ու գործին մեջ: Եւ անշուշտ յաջողե՞ր էր իր այս բարի մտադրութեան մեջ՝ անմոռանալի յիշատակ մը թողլով Զարդօնքի շրջանի մեր կրթական ու գրական կեանքի տարեգրութեանց մեջ:

Միայն հազուադեպօրէն կրնայ պատահիլ՝ որ մԵկու մը ծննդեան ու մահուան թուականները, թէ՛ ամիսով ու թէ՛ օրով, նոյնանան կատարելապէս: Այդպէս է պարագան Գարեգին եպս. Սրուանշտեանցի: Ըստ կենսագիրներու մատնանշումներուն՝ ան ծնած է 17 Նոյեմբեր 1840-ին ու վախճանած նի՛շը 52 տարի ետք՝ 17 Նոյեմբեր 1892-ին:

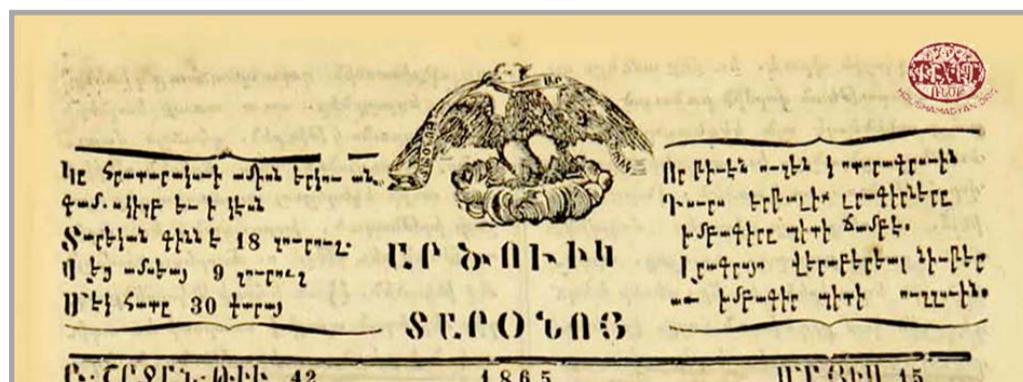
Արդեն 180 տարիներ սահեր-անցեր են անոր ծննդեան թուականնեն....:
1880-ական թուականներուն, Պոլսոյ մէջ, Խրիմեանի, Նարպեյի (Խորեն
արք. Գալֆայեան) ու Ներսես պատրիարք Վարժապետեանի հետ՝ ամենեն շատ
յեղյեղուած անուններէն մին էր Սրուանչտեանց, որ իր ամրող հոգին նուիրած
էր հեռաւոր ԳԱՐՍՈՒԻ՛ փրկելու ու գիրի վերածելու համար անոր նիւթական
ու աննիւթական անվերօնական խառապութիւնները. վասի գերեսաւութիւնները:

ու ասսիթական անվերջանալի հարստութիւնները, վայրի գեղեցկութիւնները:

Ինք գաւառի զաւակ էր արդեն: Ծնած էր Վան: Պատանի տարիքին գնաց թակեց դուռը Վարագայ վանքին ու դարձաւ Խրիմեանի բացած Շառանգաւորաց գիշերօթիկ վարժարանի առաջին սաներեն մին (1857): Ծատ բան ծծեց իր պատկառելի ուսուցիչներ, հողին սերը, կրթանուեր նկարագիր, գրականութեան նկատմամբ բուռն շահագրգոռութիւն: Պատուատներ էին ասոնք, զորս Խրիմեան, ամենայն հայանականութեամբ, կրցան ներարկել իր ձեռնասունին: Հրդեհած էր Սրուանչտեանցի հոգին Հայրիկին հայրենասիրական կայծերեն: Ի հետեւումն՝ հոգեկան ու գաղափարական կամուրջ մըն ալ ստեղծուեցաւ երկութիւն միջեւ: Այնքան որ՝ երբ Սրուանչտեանց աւարտեց Շառանգաւորացը, չուցեց հեռանալ հոնկեւ: Մնաց Խրիմեանի կողքին ու անոր շուրջին տակ՝ թէ՛ ուսուցագործելով տեղույն վրայ, թէ՛ ալ օժանդակելով Վարագայ տպարանեն լոյս ընծայուող «Արծովի Վասպուրական» հայաթերթի խմբագրման աշխատանքներուն:

Վանեն ու Վարագին ետք՝ Խրիմեան-Սրուանչտեանց պոյգին առջեւ պահանջական:

1862 թուին էր: Պոլսոյ Ազգ. Պատրիհարքարանին կարգադրութեամբ՝ Խրիմ-եանի կը յանչնուեր Տարօնի առաջնորդական պաշտօնն ու Մշոյ Ս. Կարապետի վանահայրութիւնը: Զգայուն ու խիստ պատասխանատու պաշտօններ էին ասոնք: Խրիմեան, որ արդէն գաւառի սիրահար էր, անոր օդին, բոյին ու տոհմիկ քար-քերուն երկրպագու մը, շուտով ընդառաջեց այս կարգադրութեան անվարա՞ն ու գնաց հաստատուեցաւ Ս. Կարապետի նախնադարեան պատմական վանքը: Ինչ որ հետաքրքրական է սակայն՝ ան իր հետ ին՛ տարաւ նաեւ Գարեգին Սրուանց-տեանցն ու Վարագայ տպարանին կազմածները: Հետեւաբար, Տարօնի այս նոր միջավայրին մէջ, Խրիմեան ու Սրուանցտեանց միասնաբար թոփք տուին նորանուն թերթի մը՝ «Արծուիկ Տարօնոյ»-ին: Խմբագիրը Սրուանցտեանցը պիտի

Ըլլար: Տուրութերանի նահանգին մեջ հրատարակուած անդրանիկ թէրթն էր ասիկա: Թէեւ կարճատեւ կեանք մը պիտի ունենար ան (1863-65, ընդամենը՝ 46 թի, որոշ ընդհատումով), սակայն անոր չորս փոքրածաւալ էջերը բաւարար էին, որ ընթերցողը այնտեղ ընդնշմարէր Տարօնի յաերը, ուրախութիւններն ու տառերը բռնորի կանչերն :

յոյսերը, բողոքի կանչերը....
Օսմանեան Տէրութիւնը հաշտ աշքով չդիտեց անշուշտ Ս. Կարապետի գմբեթին տակ զարթնող մտարական շարժումը: Վանաբնակ խաւարամիտ ու բամբասոր հայ լեպուներ եւս, իրենց կարգին, «իսու բանցին» թուղթ պետութեան համեմ: Օսման և անակառն ու երեխնաբուն 1865 իւնի Փոխական քայլութեան առ

Ըաղէց, Խարբերդ: Ըախտն այնպէս քերաւ նա-

Էտալեց, Խօսկի բարձրությունը կազմում է 1000 մետր և գտնվում է Արևի առաջավայրության մոտ՝ Տավուշի մարզում:

Օգտուելով վնձայուած առիթեն, այս շրջանին Սրուանչտեանց իր երիտասարդական ամբողջ կորովը տրամադրեց ազգագրական, քանահիսական, վիճակագրական կամ տեղագրական շահեկան գրառումներու: Չորիի մը վրայ հեծած կամ յաճախ հետիոտն՝ ան շրջեցաւ գաւառէ-գաւառ ու ականց տուաւ մեր ժողովուրդին ստեղծած հերիաքներուն, աւանդութիւններուն, առածներուն, պարերգերուն, ազգային ծեսերուն, հաւատալիքներուն, դիւցաներգուրթիւններուն....: Գրեց ու նոթագրեց անդադար: Սամսոնն ու Պաֆրայէն սկսելով՝ ան գնաց մինչեւ Սինոփ, Մարզուան ու Ամասիա, Երուսալիմ, Տիգրանկար, Սիրիկ, Ակն, Արարկիր, Մալթիա, յետոյ Տրապիկոն, Կիւմիշհանէ, Երվանկա, Շապին Գարահիսար, Խարբերդ, Զարսաննար, Օմշկածագ, Ջալու, Տիգրանակերտ ու աւելի հեռուները: Վիճակագրական իր տուեալները, առանցին վեկոյցներով, յուց Պոլիս՝ Ազգ. Պատրիարքարան (ի դեպ, ըստ այդ վիճակագրութեանց, այդ տարիներուն Թրքահայատանի հայութեան թիւը շուրջ 1.780.000 էր): Իր շրջագայութեանց մասին, առիթով մը գրած է. «**Թրքաց Վրաններու տակը եւ բացօթեայ վայրեր իշեւանեցայ, ասիական ուղեւորի մը կրեակը ամենն ալ կրեցի,** բայց երբեք ցաւ չզգացի, վասն սի սիրով գնացի: **Եւ փոխանակ անոնց՝ հապարատը միսիթարութեանց կը հանդիպէի, մեր հայրենական ջրերուն, հովերուն, մարգերուն, դրախտներուն, բերքերուն եւ պտուղներուն, համով հացին եւ կարմիր գինույն, հաւքերուն թոիչին եւ կաքաններուն կառաչին, ծաղկանց բուրմունքին եւ անտառին սօսիներուն, մաքոյ կաթին, կովու իսիին, չագուց մեղրին, հայ մանկանց երամին եւ այլ սրտագրաւ յափշտակիչ տեսարաններուն, որոնց մով կարի (=սաստիկ, ուժգին) զուարթութին, կարի կորովութին եկաւ վրաս: Հայ եղողը՝ Հայատանի հողոյն վրայ ինքսինքը կը ճանաչէ, ինքսինքը վեհ եւ կենդանի կը գտնէ. փորչեցի՞ր եւ տեսէ՞ր»:**

Միայն այսքան չե՞ն: Ան, համբերութեամբ գրի առաջ մեր հայրենի բնօրբանին թնական, աշխարհագրական ու պատմական գեղեցկութիւններուն մասին իր տեսածները, նկարագրեց լեռներն ու վանքերը, գերեզմանատուններն ու խաչքարերը, բերդերն ու կամուրջները, հոսող ջուրերը, խուցերու մեջ պահուած ձեռագիր մատեանները, նոյնիսկ ծաղիկներն ու բուսական աշխարհը...: Այլ խօսքով, փրկեց ա'յն՝ որ 1915-ին պիտի ոչնչանար ընդմիշտ....:

Աշխատաէր բանահաւար մըն էր Սրուանչտեանց, եռանդուն ապգագրագէտ մը, հմուտ հնագէտ մը, որ գորովանքով կը ժողվէր գաւառի խոլ անկիւնները ծուարած բանահիւսական ամեն պատառիկ ու իր այդ աշխատանքներն բացառիկ գոհացում կը զգար: Իր այս խանդավառութեամբ ու պաշտամունքով շա՞տ կը նմանէր Ալիշանին, որուն ժամանակակիցն էր արդէն: Զարերուն ու աւերակներուն լեզու կու տար, անոնց մէջ միշտ կը փնտուր հայ հոգին, երեւան կը հանէր անձանօթ աշխարհի մը անստգիտ գեղեցկութիւնները: Ձեւս գրականութիւն ընելու մտահոգութեամբ չէր շարադրեր իր բազմահարիր եօերը, սակայն իրմէ քիոդ ապգասիրական տար ու վարակիչ շունչը, յուզումի եւ հիացումի իր խանդավառ արտայայտութիւնները կամ քնարական գեղումները ինքնարերաբար կը յաջողէին գրագէտի՛ մը չափ յոյս ու գեղեցկութիւն դնել իր նկարագրութիւններուն մէջ: Դեռ աւելին, ո՞ւր որ երթար՝ Սրուանչտեանց կը ջանար դպրոց իմմնել այնտեղ, լոյս տարածել, ուսմունք ու կրթութիւն ջամբել: Գոնէ ստոյգ գիտենք, որ 1869-72 իր անձնական ջանքերով երեսունի չափ դպրոցներ բացուած են Սշոյ դաշտի, Պուլանըխի, Վարդոյի ու Սանավկերտի գիտերուն մէջ, հազար աշակերտի համար: Ան հոգեւին նուիրուած էր կրթական գործին: Այդ նպատակին յաջողութեան համար ալ՝ նոյնիսկ «Նոր ընթերցարան» անունով դասագիրք պատրաստած ու տպած էր Պոլիս, դեռ 1866-ին: Յետոյ պատրաստած էր կրօնի դասագիրք մըն ալ («Զրիստոնեական ուսումն Հայ. Ս. Ծկեղեցւոր», 1877):

Կրնանք անվարին շեշտել, որ Սրուանչտեան մեր այն սակաւաթի մտաւորականներն եղաւ, որ շրջեցաւ գրեթե ամբողջ Արեւմտահայատանը, գիտ առ գիտ, քաղաք առ քաղաք: Ու երբ առիթը ներկայացաւ՝ այցելեց նաև Կովկաս ու Արեւելահայաստանի կարգ մը շրջանները, մինչեւ Թիֆլիս (1860, Խրիմեանի ընկերակցութեամբ, Վարագայ դպրոցին, տպարանին ու թերթին ի նպաստ հանգանակութիւն կատարելու առարելութեամբ): Կ'արժէ կարդալ «Արծուի Վապուրական»-ի մէջ տպուած իր «Սինեաց աշխարհ եւ Շուշի քաղաք» ուղեգրութիւնը, որ գովք մըն է Սինիքի քաջապուններուն ու պատմական վկայութիւն մը՝ շրուանի հրաւիեանին մասին (ունի թերթի 1862-63 տպարուն թիւ 4-ը):

շրջանի իրավիճակին մասին (տե՛ս թերթին 1862-63 տարույն թի 4-ը):
Գարեգին վրդ. Եպիսկոպոսական ցեռնադրութիւն ստացաւ 1886-ին Ս. Էջմիածնայ մէջ, Սակար կաթողիկոսէն, օծակից ունենալով Օրմանեանը: 1888-էն ետք Պոլսէն չկրցաւ հետանալ, պետական արգելոցվ: Ուստի, բաւարարուեցաւ հովուական քարոզախօսութեամբ, միաժամանակ կրօնագիտութիւն դասաւանդելով Պալաթիու Աստ. Կերորնալիան լարժարանին ներս:

Այս զմայելի ու ժողովրդանուեր հոգեւորականը շատ կանխահաս մահ մը ունեցաւ սակայն: Հազի 52 տարեկան էր՝ եթի փակեց իր աչքերը Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդանոցին մէջ, 1892-ին: Ցույդարկատրութիւնը կատարուեցաւ Շերայի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցին, իր օծակիցին՝ Օրմանեան պատրիարքին հանդիսապետութեամբ: Սարմինը առ այսօր կը հանգչի Ծիշլիի հայոց գերեզմանատունը, շիրմին անմիջապէս քովը Նարպէյ սրբազնին, որ վախճանած էր իրմէ լոկ երկու օրուար արած:

ԿԱՆԱՅԻ ՄԵՐԿՈՒԹԵԱՆ ԱՐՈՒԵՍԸ ՊԵՏՐՈՍ ԱՎԼԱՆԵԱՆԻ ՆԿԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՄԵԶ

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ» ին

Նկարիչ արուեստագետ Պետրոս Ավլանեան, ծնած է ապրելու եւ ստեղծագործելու շնորհիքով՝ շողողողուն գոյներու աշխարհին մեջ: Ան իր ամրող կեանքը նուիրած է ըմբոցին բնութեան զարմանահրաշ գեղեցկութիւնը, փառաբանելով եւ յաերժացնելով իր նուրբ վրային երու մեղմ հպումներով:

Նկարիչ Պետրոս Ավլանեան վերջերս Արենքի մեջ իր նրբերան ոճով առանձին գրքոյնով մը հրատարակեց տարիներու ընթացքին իր գծած 18 նկարներով կանացի մարմնին մերկութիւնը ներկայացնող հաւաքածուութեան մեջ:

Պետրոս Ավլանեան բնութապաշտ նկարիչ մըն է: Ան արուեստագետի աշքով կը ճանչնայ բնութեան սրանչելիքներու եւ իր զգացական աշխարհին մեջ գեղեցկագիտական ըմբոնում պերճախօս է իր գոյներով: Իր նկարներուն մեջ աշքառու եւ բնութեան լոյսին ճօնանող խաները բոլոր ժամերուն, բոլոր եղանակներուն ինչպէս նաեւ ծովու խորութիւններուն մեջ, լոյսի արտացոլումները իրեն ծանօթ են, երբ ան ծովուն խորերը 30-40 մեր խորութեամբ կը սուպուէր:

Ինչպէս կրնայ պատահի, որ նկարիչը իր ըմբոնած մեկնարանութեամբ կանացի մերկութիւնը պաստառին կը յանչնէ: Արդեօ՞ր որովհետեւ կինը կեանքը կենդանի կենսունակ դարձնող եակ մըն է կինը, որովհետեւ կինը մեր ամենօրեայ կեանքին շարժիչ ո՞յժն է, սնկերութեան մեջ փափկասուն խորհրդատր աշխա՞րհն է, որովհետեւ կինը սերն է, սիրոյ պատմութիւն է, սիրոյ անջական կեանքի հեշտանքն է, եւ կամ վերեւ յիշուած բոլոր գոյնաւոր խորհուրդներու ներդաշնակ ստեղծագործութիւնն է:

Անպայման արուեստագետի աշքերուն առջև փայլող բնորդին՝ թաւշափառութիւն՝ յանկուցի հեշտախառն ներշնչումի կը մղէ, արուեստագետը եւ իր ներաշխարհը փոթորկելով իր մեջ զգացումը երանգի կը վերածէ եւ նկարիչը պաստառին կը յանչնէ, որպէս ամբողջական շնչող դիմիթիշ առինքնող եակ մը:

Ամեն մեկ կանացի մերկ պատկեր, որ կը գծուի նկարիչին վրչինով եւ իր առջև նստած կ'ուլայ մերկացած կենդանի եգը, արդեօ՞ր արուեստագետի խտացուած զապուած յուպական զգացումները, վերլուծելու, խորհելու, ճանչ-

գործն գ. գրիգորեան

նալու, մեկնարանելու առլցուն խա՞չ մըն է, ճշմարիտ խոստովանութի՞ն մը, եւ այդ վայրկեանին կանացի մարմնւն ներշնչուած գոյնաւոր երանգներով հիսուած պատկերային բանաստեծութի՞ն, կամ հեշտագին տեսլականի սիրերգութին է, կամ նկարիչի ներաշխարհին մեջ անշնատուր տենչանքի փնտքութիւնը եւր մը, եւ կամ իր երեակայութեան փոթորկու վայրկեանի զգացումներ ներդաշնակութին, որ միայն իր զգացական պաստառին յանչնելն երանգներով:

Սերկութիւնը դիտելով եւ խորանարու մեր տեսողական զգայնութեան մեջ, մեր իմացական աշխարհին մեջ, շօշափելի, զգացական, հոգեկան վիճակներ կը ստեղծուին, եւ կանացի մերկութեան լուսաւոր շքեղութիւնը, արուեստագետի վրչինով կը դառնայ գեղեցիկ արուեստի նկար մը, որ մեր աչքերը կը գրկէ այդ բողաքերծուած կանացի մերկութեան սրանչելի խորհրդապատկերը:

Սմեն նկարիչ գոյներու նկատմամբ ունի իր սեփական ընտիր փափուկ խորաթափանց զգայնութիւնը, ինչպէս ամեն գրող իր իրայատուկ ունի գրական աշխարհին մեջ: Պետրոս Ավլանեան այսօր ունի իր անշնական յատուկ տեսողութիւնը դատողութիւնը իր վառ ու գուարթ գոյներու ընտանիքին մեջ:

Սփիտոքի ափերուն եւ ամեն տեղ արուեստագետ նկարիչ մը, որպէսպի կարենայ իր կեանքը ապահովել արուեստի միջոցա ապրելու համար, պէտք է իր յատուկ տաղանդը, ոճը, դպրոցը ունենայ, որպէսպի կարենայ ինքսինքը հասարակութեան ճաշակին պարտադրել եւ կարենայ այդ նկամուտով ապրի, ինչպէս ամեն արուեստագետ ամեն տեղ եւ ամեն ժամանակ:

Պետրոս Ավլանեան կրցած է, որպէս իրապաշտ եւ բնութենապաշտ նկարիչ իր յատուկ ոճը ստեղծել, որ տարիներ շարունակ այդ արուեստի միջոցա ապրած է, եւ աւելի քան հարիտ յուսահանդէսներ կապմակերպած է Սիցին Սրեներն նըրոպա, Սիացեալ Նահանգներ եւ Գանատայի մեջ:

Արուեստագետ Պետրոս Ավլանեան եղած է նաեւ բացառիկ շատ յաջող դիմանկարիչ մը. ան քանի մը հարիտ դիմանկարներ գծած է, մեր վերեւ յիշած ցամաքամասերուն վրայ, եւ մինչեւ այսօր կը շարունակէ ստեղծագործել:

Սուազին անգամ է, որ Պետրոս Ավլանեան իր գործերն կանացի մերկութեամբ հաւաքածուն տպագրեալ կերպով կը ներկայացնէ հասարակութեան: Գրքոյնը կը բաղկանայ 27 մեծ եւ փոքր նկարներէ, յառաջարան գրած է երեք լեզուներով, յունահայ ծանօթ մտաւրական Յակոր Ծելալեան, եւ ամեն մեկ նկարի կողքին, երեք լեզուներով, հայերէն, յունարէն եւ իտալերէն, որոնք մեկնարանած եւ ճոխացուցած է, սիրոյ արտայայտութիւններու կարճ քանաստեղծութեան մեջ:

Արենք

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՃԱԿԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԳՐԻԱՆԻ ՄԸ ԴԻՄԱՑ

(Ժարունակուած Յրդ էջն)

Չինադադարէն անմիջապես ետք, Երեանայ կողմէ ճնշումը շարունակուեցաւ վարչապետ Նիկոլ Փաշինեանի վրայ, պահանջելով անոր հրաժարական: Նկատառելի թիով մարդիկ, զայն դաւանան կոչեցին: Շամանակին պարը Փաշինեանի աննպաստ սկսաւ շարժի: Թէեւ ճգգրիտ տնտեսական թիւեր կը պակսին չափելու հանրութեան զգացումները, սակայն եւ այնպէս, շատեր սկսան կորսնցնել իրենց հասարքը Փաշինեանի հանդէպ, որ իշխանութեան գլուխ եկած էր 2018-ին, դժգոհութեան (կանգուածային յոյցեր) ալիքին գլուխ անցնելով:

Սակայն իրավիճակը այնքան ալ պարզ չէ: Եթէ այսօր շատ մը անշեր կան, որոնք վարկ մը կը վայելն մեր ժողովուրդի մօտ եւ Նիկոլ Փաշինեանին մեջ պահանջեն, որոնց շարքին կը գտնուին երկրին ներկայ նախագահը, խորհրդարանի երկու կուսակցութիւնները, երկրին նախուրդ երեք նախագահները, ապօպային երկու հոգեւոր պետերն եւ ուրիշներ, առարկայականորէն խօսելով անոնք փոխսնտրութիւն մը չեն ներկայացներէ: Ի քայլայութեան այլ ննդունելի առաջարկի մը, երկրմտանքը կը սկսի: Երկիրը մատնելով շփոթի, անորոշ եւ անդամալուծութեան, քաղաքական եւ ընկերային տեսակետով:

Սէկ քան յատակ է: Հայաստան չ'ուվեր վերադառնալ նախորդող վարչակարգին, որոնց պարագունակները, օլիկախները, գլխաւոր պատասխանատուններն եին մեր քանակին տկարացման, երկրին տնտեսական, քարոյական սնանկացման եւ քաղաքական բեկուացման:

Այս անել կացութեան է փրկելու համար մեր երկիրը, երբ տակաւ Նիկոլ Փաշինեանի ժողովրդականութիւնը օրէ օր կը տկարանայ առանց երրորդ ոյժի մը ի յայտ գալուն եւ կամ ցցուն, քաղաքական ճշմարտութեան տէր, անոնք չառատարքած, հայրենասէր հայու մը քաղաքական երկնակամարին վրայ ի յայտ գալուն: Այս է մերկ իրականութիւն այսօր:

Կան քաղաքական դէմքեր, որոնք իշխանութեան կը զգտին: «Լուսաւոր Հայաստան»-ի պէտ Ետմոն Սարութեան, չի թուիր Փաշինեանի չափ հմայք ունենալ: Վազգէն Սանուկեան, իին աղուեսներէն մեկը, երկիրը բեկուացնող դէմք կը թուի:

Սէկ քան յատակ է: Հայաստան չ'ուվեր վերադառնալ նախորդող վարչակարգին, որոնց պարագունակները, օլիկախները, գլխաւոր պատասխանատուններն եին մեր քանակին տկարացման, երկրին տնտեսական, քարոյական սնանկացման եւ քաղաքական բեկուացման:

Այս անուն առաջաւագային համար մեր երկիրը հայտնի է առաջաւագային հանրութեան աշքին անտեսուած չըսելու համար արհամարհած երկիրի մըն է, տակաւին փառական վրան ես:

Իմ հաւատու ու ցանկութիւնն է, որ մեր ժողովուրդը, տարիներ իր ետին չգած, անպայման պայծառ դէմք մը իրեն առաջնորդ կ'ընտրէ:

Քանի մը խօսք հայ ափիուրի մասին:

Հայ ափիուրը իր մութ ու լոյս երեսներ ունի: Սետալին մեկ երեսը լաւատեսութիւն կը ներկայացնէ: Ունինք զանգուածային բարձր կրթութիւն ստացած նոր սերունդ մը, որ հայացական շտեմարան մըն է գիտական, թերնուուժիկ եւ այլ կեանքի ասպարեւներու մեջ: Սեպի չեն պակսիր միջազգային դէմքեր: Վակա՝ Նուպար Աֆենանի եւ Սեմ Սիմոնեանի նման գիտարար անչեր: Սեպի պակսածը պագախին այլ ուժերը համադրելն ու ի սպաս դնելն նաեւ մեր հայրենիքի վերելքին: Ներկայ օրերուն մանաւանդ երբ ապգովին կանգնած ենք լինելու կամ չինելու խաղերու առջեւ: Խակ Սփի

#ԳՅԻՐԻՎԱՅԼԱԿԱՆԸ:

ՆԻ ԵՆՐԻԿ ԽԱՆՈՒԹՅԱՆԵՐՈՒՄ ՀԱՅԼԱԿԱՆ ՊԱՐԷՆԻ ԼԱյն Տեսականու Սրցակցութիւն է Միմեանց Միջեւ

3 Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»ին

Հայրենիքից հեռու ապրող հայր պատերազմից յետոյ մի "Նոր տեսողութեամբ" է իմաստաւորում շրջապատում իրեն հանդիպող ամեն հայկականը: Այն, ինչ նախկինում անտեսել, կամ, որոշ դեպքերում, նախընտրել ենք մերի փոխարեն՝ եժանը, այսօր պէտք է դառնայ մեկ այլ սպառողական վարքագիծ: Թագմամիլիոն Նիւ Եորքի Պրուրիխն, Թուինկ թաղամասերում ապրող ռուսախոս հոծ բնակչութեան համար նախատեսուած պարենային ապրանքների՝ NetCost, Oazis խանութ - սրահներում հայկական սննդամթերքը աչք շոյող քազմականութեամբ է ներկայանում: Սպառողի ուշադրութիւնը գրաւող կլորիկ, ինքնատիպ դիմայնի ապակեայ տարաներով միմեանց հետ կողք-կողքի հաշտ մրցման մեջ են "Թամարա", "Սոյեան" եւ "Ապրի" "Yan" հայկական ապրանքանիշերի մուրաքաները, կոմպուտները, ախորժաքեր՝ սմբուկի եւ դդումի խաւեարները եւ տարատեսակ այլ պահածոներ:

Թերեւս շատերին կը հետաքրքրի,թէ ինչ գնային ყուցիչ ունի հայկական պարենային արտադրանքը ամերիկեան մեզապոլիսում: "Սոյեան" ֆիրմայի

հանրայայտ հիւթերը գրեթե երեք անգամ թանկ են հայրենական գներից՝ \$2.49, իսկ "Լոռի" եւ "Օանախ" հայկական պանիրների մեկ փունտը՝ ինչը կես կիլոյից քիչ պակաս է՝ 453 գրամ, արժե \$11.99, դրամային փոխարկմամբ՝ 6,248.35 դրամ: Գներն այլեւս որոշիչ չեն, հայրենական ապրանքի սպառման գործում, նոյնիսկ իր աղիութեամբ տեղայիների մօտ ոչ այնքան պահանջուած "Օանախ"-ի դեպքում: Օարաքաստիկ 20/20-ի ընթացքում համավարակից եւ պատերազմից կրած վնասները մինչեւ 8%-ի անկում են պատճառել Հայստանի տնտեսութեանը, 4.4%-ով նուազել են Հայստանից արտահանման ծավալները: Եւ որպես յետպատերազմեան տնտեսական ճգնաժամի յաղթահարման կարեւոր առաքելութիւն օտար երկրներում վաճառուող հայկական ապրանքները պէտք է անխտիր սպառուեն հայ գնորդի կողմից, ներառելով նաև դրանց մասին գովազդը ծանօթների շրջանում: Սա պէտք է դառնայ համահայկական ցանցային պայքար՝ #գնիրհայկականը հեշտագով, ինչն ինքնին ենթադրում ե՝ "մի գնիր թուրքական ապրանք" հակաքալ: Երբեք չպէտք է անտեսնք, որ թուրքական ունետ ապրանքին տրուած դրամը գնալու է մահաբեր "բայրաքարների" եւ թուրքական հակահայ այլ ծրագրերի աջակցութեանը:

Նիւ Սորբի ռուսախօս բնակչութեան նախընտրած պարենային սուպերմարկետներում փորձում եմ գտնել կովկասեան տարածաշրջանի այլ երկրների արտադրանք: Հայկականի կողքին, վրացական պարենամթերքի տեսականին Է՝ բորժումի, լիմոնադ, չոր համեմունքներ, որոնք իրենց բազմազանու-

ՍԱՌԱ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Վերոյիշեալ համեմատութիւնները քերում եմ մատնանշելու հայկական արտադրատեսակների մրցունակ եւ պահանջուած լինելու փաստը արտերկում,

որն արդինք է տնտեսական շրջափակման տարիներին սեփական արտադրանքի խթանմանն ուղղուած ջանքերի, ի տարբերութիւն թուրքական ապրանքների տարածման ենթարկուած աղորքչանական եւ վրացական շուկաների: Տարածաշրջանում տնտեսական կապերի ապաշրջափակման դեպքում, ենթադրուում է, որ հայկական պարենային ապրանքները լայն պահանջարկ կ'ունենան: Լայնորութիւն է նաև վերջերս արուած պետութեան նախաձեռնութիւնը՝ Հայաստանում թուրքական ապրանքները հայկականով փոխարինելու եւ դրանց արտադրութիւն հիմնելու վերաբերեալ:

Յ.Գ. Երկու նկատառում: Թուրքիան, ի թիս այլ նպարեղէնի, արտահանում է շաւար, իսկ կաթնամթերքի թում՝ քամած մածուն (Labne), որն ուղղակի մենաշնորհային է: Ինչը է խանգարում հայկական արտադրողին այս երկու ապրանքատեսակների առումով այլընտրանքային լինել, մրցել թուրքականի հետ, մանաւանդ, որ հայ սպառողի մօտ դրանց պահանջարկը կայ:

Ի դեպքում էլ վրայիներից չսովորեցինք ինքնազովապի արուեստը, չօփը՝ ծաղիկ դարձնելու, այն ինքնատիպ մատուցելու կերպը: Վրային երեք չի մոռանայ իր տառերը, դուօս ցուցանել իր արտադրանքի վրայ, իսկ հայկական պիտակի վրայ հապի ես գտնում՝ "Product of Armenia" մակնիշը, որի համար յանախ խոշորացոյց է անհրաժեշտ:

Uhi Unnp

ԿԱԶԳԵԼ Ա. ՎԵՀԱՓՈԽ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՒ

(Ըստ Ակուած Տիգ Էջեն)

18 եւ 19 Յուլիսին Վեհափառը այցելեց Պոլսոյ պատմական վայրերը, հանդիպումներ ունեցած մտարականութեան եւ մշակոյթի գործիչներու հետ, այցելեց Մխիթարեան Տուն՝ տեսակցելով կաթողիկէ հայրերու հետ, զնդունեց այցելութիւնները գաղութին զանազան մարմիններու: 20 Յուլիսին առաւօտեան, գաղութին հրաժեշտ տալէ առաջ այցելեց Մայր Եկեղեցի, խորանին առջեւ աղօթելէ ետք, հաւատացեալ բազմութեան փոխանցեց իր շնորհակալական եւ հրաժեշտի վերջին պատգամը: Ապա՝ օդանաւակայան՝ ուրկէ իր գլխաւորած պատուիրակութեամբ թոյիչը առա դեպի Վիեննա:

Այս եղանակի մասին քայլութեանը պարզ է առաջ առաջ առաջ առաջ:

ԴԵՊԻ ԽՈՐՀՈՂԱՅԻՆ ԱՏՐՈՔՅԱՆ

Վազգեն Վեհափառին հովուապետական ուղերդութիւնը Խ. Ատրպեյբան տեսեց չորս օր՝ 16-19 Յունի 1962-ին: Ան ընդառաջելով Ատրպեյբանի հայոց թեմի առաջնորդ Հոգէ. Տ. Յուսիկ Վրդ. Սանթուրեանի եւ թեմական խորհուրդի հրաւերին, պատուիրակութեան մը գլխաւորութեամբ Երեւանի օդանաւակայանն ուղղուեցաւ Պարու: Պատուիրակութեան մաս կը կապմէին Գերշ. Հայկապուն Արք. Արքահամեան, Հոգէ. Գրիգոր Արք. Սոյիայեան, Պետրոս սրբ. Պերպէրեան եւ դիանապետ Հայկ Սոարեկեան: Պարուի օդանաւակայանին մեջ Ան դիմաւորուեցաւ Ատրպեյբանի կրօնական գործերով խորհուրդի նախագահ Սուսա Սամետով Շամշադինսքիի, Անդրկովկասի իսլամներու կրօնապետ Ժէյխ ու իսլամի ներկայացուցիչին, ոուս քահանաներու եւ հայ հայատացեալներու կողմէ: Ան ուղղակի կ'առաջնորդուի Պաքուի առաջնորդանիստ Արք. Գրիգոր Լուսաւորիչ մայր Եկեղեցի, ուր մուտք կը գործէ «Հրաշափառ»ով եւ ինոն խոնուած հայատացեալ ժողովուրդին ողջոյններով: Ապա, կը նախագահէ հանդիսաւոր ժամասապութեան:

Կիրակի, 17 Յունիսին, Հոգեգալստեան տօնին, նոյն եկեղեցոյ մէջ կը պատարագէ Վեհափառը: Իր հայրական պատգամին մէջ Ան կը դրուատէ գաղութահայութեան սէրն ու կապուածութինը իր հաւատքին եւ Հայ Եկեղեցոյ հանդէպ: Նոյն օրը երեկոյեան, թեմական խորհուրդը ճաշկերոյթ մը կը սարքէ ի պատի Վեհափառին, ուր ներկայ կ'ըլլան Ս. Շամշադինսքին, Պարուի միտիքին Շարիֆ Էֆենտին, ոուս եւ հրեայ համայնքներու հոգեւորականներ, Աւետարանական-Մկրտչական երկեղեցոյ ներկայացուցիչը: Այս ընդունելութեան կը փոխանակուին փափկավարական արտայայտութիններ եւ յատոր պատշաճի խօսքը:

Յունիս 18-ի առաջօտեան, Վեհափառը իր իշեւանած հիւրանոյին մէջ կ'ընդունի բարի գալուստի այցելութիւնը Անդրկովկասի իսլամներու շեյխ ու իսլամ Սոհիսին Հարիմ Զատէի: Աւելի ուշ ան կ'այցելէ Աստրապեյնանի նախարարաց խորհուրդի նախագահ (Վարչապետ) Էնվեր Ալիխանովին: Որմէ ետք, Ան կ'այցելէ Անդրկովկասի իսլամներու կրօնապետին՝ Հարիմ Զատէին: Ապա՝ կ'այցելէ Պարուի ռուսաց մայր Եկեղեցին, որ զինք կը սպասէր ռուս եւ հայ հաւատացեալներու քազմութիւն մը: Ան կը շնորհաւորէ Հոգեգալուստը եւ սրտագին մաղթանքներ կը կատարէ ռուս Եկեղեցւոյ քարգաւաճման համար: Նոյն օրը Երեկոյեան, Անդրկովկասի իսլամներու կրօնապետը ի պատի Վեհափառին կը կազմակերպէ ընդունելութիւն մը, ուր ներկայ կ'ուլան Ս. Շամշադինսրին, իսլամ եւ հայ հոգեւորականներ:

Յունի 19-ին, Վազգեն Ս. Հայրապետ իր գլխաւորած պատուիրակութեամբ կը վերադառնայ Սայր Աթոռ Սրբ Էջմիածին:

Միկոմա

ԾԱՆՈՅ.- ՎազգԵն Վեհափառին Թուրքիա ուղեւորութեան մասնրամաս-նութիւններուն համար օգտուած ենք լրագրող Յակոբ Սրվալըեանի այս առ-թիւ 1961-ին հրապարակած պատկերապարող գրքոյկեն (72 էջ): Խակ Խ. Ստոր-պէյֆան՝ Մայր Աթոռի պաշտօնաթերթ «Էջմիածին» ամսագիրեն (1962, Յու-լիս, թիւ Է, էջ 8-14):

Արտագաղթի գենետիկան կործանարար է

Աշխարհի ներկայիս սարսափ գահավարակը քաւականին վնասներ պատճուեց նաեւ մեզ, սակայն միս կողմից ներքուստ շնորհակալութիւն եմ յայտնում (խոնարհում եմ այդ հիւանդութիւնից պոհուածների, որոնց թում էին նաեւ ինչ մտերիմ մարդիկ, յիշատակի առջեւ) այդ հիւանդութեանը: Մի զարմացեք, պատմաբան եմ եւ լաւ գիտեմ արտագաղթի ինչ լինելն ու անդառնալի կորուստներով ժողովրդի կորովը կոտրելու հանգամանքը: Ակնյայտ է, որ եթե այսօր գահավարակի յարուցած դժուարութիւնները չլինեին, երկիրը դատարկուելու էր: Գիտեք ինչու, որովհետեւ մեզանում արտագաղթի գենետիկ կողմ խորը արմատներ ե զգել: Օրինակներ շատ կան: Այսպէս, հինգերորդ դարի կեսին Աւարայրից առաջ առերես հաւատափոխուած եւ Հայաստան վերադարձած սպարապետ Վարդան Մամիկոնեանն աշխարհիկ եւ հոգեւոր դասի ներկայացուցիչներին յստակ յայտարարեց, որ նրանց չապստամբելու դեպքում կը վերցնի իր ընտանիքն ու կը հեռանայ Հայաստանից: Ըապմաթիւ այդպիսի օրինակներ կան տասնմեկերորդ եւ հետագայ դարերի ընթացքում: Երբ հարեւան Թիւվանդիան իր խարդաւանքներով հայ Էլիտային դուրս բերեց երկրից: Խսկ վերջիններս հեռանում էին, որովհետեւ չեին ուզում պայքարել, վախենում էին պարտուելուց, խսկ ամենակարեւորը՝ գործում էր արտագաղթի գենետիկան:

Մեզանում դասագրքային ճշմարտութիւն է Կիլիկիայի հայկական պետականութեան մեծարումն ու փառաբանումը: Սակայն ոչ մեկը չի ցանկանում կամ վախենում է խոստովանել, որ այն եւս արտագաղթի, հզօր ու մեծարանակ արտագաղթի արդինք էր ու չնայած պետական, մշակութային եւ այլ ասպարեզներում արշանագրած դրա չեռքբերումներին, մեծապէս թուլացրեց ու ամայացրեց իրական Հայաստանը: Կարծում եմ, որ հայոց ցեղասպանութեան ու հայրենապրկման (տուեալ դԵպքում՝ կամովին) սկիզբն հենց այդ պահին եղաւ եւ աւել կամ պակաս չափերով շարունակուեց հետագայ բոլոր դարերի ընթացքում:

Հիմա քսանմէկերորդ դարի քսանմէկերորդ տարում պատկերը կրկնում է «Չուարթնոց» միջազգային օդանաւակայանում: Այստեղ փետրուարի 1-ից բացուած ուղևորափոխադրումների տոմս գնած հայ քաղաքայիները նեղուած, զայրացած ու հիասթափուած յայտարարում են. «Հայաստանն ապրելու տեղ չի, ես երկրից պետք է հեռանալ», որ «հեռանալը միայն կը փրկի սովից ու կործանումից», որ «ընտանիքս սոված ու տկրոր էլ չի դիմանում, գնալն է միակ ելքը», «Չուայլ խոստումներով յեղափոխութիւն արեցին, իսկ օգտում են միայն իրենք», որ «մեր զաւակներին զոհեցին, իսկ հիմա կարծես ոչինչ չի եղեւ, քեզ են անում կամ նախընտրական քարոզարշաւ, մնանք որ ինչ անենք» որ... որ... -

Վարդան Մամիկոնեանի հետ համեմատութիւնը գույց մի քիչ կոպիտ ստացուեց, բայց ակնյայտ տեսանելի է, որ 1500 տարուայ ընթացքում արտագաղթողի գենետիկ կողդ չի փոխուել: Ինչպես նախկինում, այժմ էլ մարդիկ յանկացած գնով երկրից հեռանում են հիմնականում անձնական շիրացուած ծրագրերի պատճառով: Այո, հայ մարդը երբեք որկրամոլ չի եղել, նա հեռացել ու կը հեռանայ գլխաւորապես անարդարութիւնների բախուելու եւ արտագաղթի գենետիկ կողի պատճառով: Ասուածը հաստատելու ընդամենը մեկը օրինակ քերեմ. Միայն Հիւսիսային պողոտան կառուցելու նպատակով քաղաքայիններից ապօրինաբար եւ ոյժի կիրառումով այնքան անարդութիւններ են տեղի ունեցել, որ երողատարանի վճիռներով ՀՀ պիտի յօգուտ տուժած քաղաքայինների կայացուել է արդեն երկու միլիոն եւրօ վճարելու դատավճիռներ: Օլմ-ների եւ պաշտօնական աղբիւրները տեղեկացնում են, որ Ելիկան նմանատիպ բողոքներ եւ հաւանաբար կը լինեն այդպիսի ամենաքիչը եւս երեք դատավճիռներ: Մեր նման փոքր երկրի համար մասնագետ իրաւաբանների կարծիքով դա պատկառելի թի է:

Անկեղծ ասած աշխարհի շատ երկրներում եմ եղել: Պատահել է նաև գայթակողիշ առաջարկներ եմ ստացել, բայց երկրից հեռանալու մասին երբեք մտքովս չի անցել: Հիմա ել չեմ մտածում: Ենաքս չի, որ ապահովուած եմ եղել: Նոյն կերպ մեծացրել-դաստիարակել եմ նաև երեք երեխաներին՝ նրանց մտքով ել նման քան չի անցել երբեւ: Ծե, այդպէս մտածողներին ու գնացողներին չեմ մեղադրում, բայց մեզ համար ամենաորերգական ու օրիհասական այս պահին, երբ այս ամենի հետ մեկտեղ օրաւոր խորտակում է մեր Մայր պետութեան՝ ՀՀ-ի ապագան, ժողովուրդն այլեւս հաւաքական իմաստով չունի գերխնդիրներից կարեւորագոյնը, ամուր կանգնել հայրենի հողին այն

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»ին

ՍՈՒՐԵՆ Զ. ԱԱՐԳԱՄՅԱՆ, ՊԳԴ, ՓՐՈՒԹԵԱՈՐ

յստակ գիտակցութեամբ, որ մեր հզօր ապգին քարոյապէս ոչնչացրել ու պետականութեան կորստի Եպրին է հասցրել մեր իսկ քաղաքական դեկավարութիւնը, որն այսօր էլ շարունակում է ճամարտակել պայծառ ապագայի մասին, երբ օր-օրի մեր իսկ աշքերի առջեւ այն հակում է դրսեւորում վերածուելու ֆիզիկական գոյութիւնը քարշ տալու ելած թափառական ամբոխի:

Թղղորովին ել պատահական չի, որ ժողովրդին այդքան «սիրող», ժողովրդի համար «ամեն ինչ անելու» պատրաստ «ժողովրդավար» վարչախումը մարդկանց հասցրեց այն վիճակին, եթե 21-րդ դարում հայ հասարակութեան լայն շրջանների կողմից վերջին մեկ տարում, առաւել եւս յետպատերավմեան շրջանում ամենամեծ ու համար առաջին պահանջը դարձաւ «վերջ թափիշին» թեկը: Իսկ շատերն ել անթաքոյ ասում են՝ «մեկ Ստալին է պետք», այսինքն դիկտատուրա: Սոռանալով, որ դիկտատուրան, դա մտքի խաւարն է, ոեպրեսիաներ, ստի ու կեղծիքի քարոզ, ապատ կամարտայայտման որեւէ դրսեւրման ննշում եւ անհամաշափ պատիժ: Եւ դա այն դեպքում, որ 1920-ական թուականներից սկսած մեր ժողովուրդը 70 տարի ճաշակեց դիկտատուրայի տուած պտուղները, յատկապես՝ 1937-ին դրանց պիկի ժամանակ: Նոր երկրում տեղի ունեցած ոեպրեսիաններին միլիոնաւոր ԽՍՀՄ քաղաքացիներ (որոնց թուում տասնեակ հազարաւոր անմեղ հայեր) ենթարկուեցին դաժան պատիժների, եթե կործանուում էին անմեղ մարդիկ ու ընտանիքներ: Մի կողմից, կարելի է հասկանալ ժողովրդի յասումը եւ վրեժի ծարաւը, եւ դա բնական է, քանի որ այն մարդիկ, որոնք խոստումներ էին շոայլում հիասքանչ ապագայի մասին, ոչ միայն կործանման եղբին հասցրին երկրի տնտեսութիւնը, հսկայածաւալ տարածքային կորուստներ տուեցին եւ հազարաւոր նահատակներ, իիմա ել փորձում են մեղքը սրա-նրա վրայ քարդել, մեղաւորներ փնտռել չգիտեմ որտեղերում: Իսկ այս ամենին ականատես, հեկտարներով նոարևուր, սեփական որդու նոյնիսկ յուղարկաւորութիւն ու շիրիմ երազող ծնողներն այեւս ուժակուրկ, այեւս յուսալքուած եւ ամեն ինչից ու բոլորից հիասթափաւած միակ եւը տեսնում են հեռանալու, դեպի անյայտք գնալու մեջ:

Եղանակը մարդիկ մտածեցին, որ հները, քրեալիքարխիկ համակագի ներկայացուցիչները ներողութիւն կը խնդրեն ժողովրդից, կը վերադարձնեն գոնէ իրենց թալանածի ինչ որ մասը պետական բիջէ եւ կը լինի հանրային համերաշխութիւն, ժողովուրդը հանգիստ պայմաններում վերջապէս կը սկսի կառուցել իր երազանքների հայրենիքը: Թայց թափշը չաշխատեց, այլ ընդհակառակը՝ կամաց կամաց ուղի հարթեց, որը երկիրը տանէր քառսի եւ անարխիայի: Առաջացաւ մի իրավիճակ, երբ դիկտատորան անշնդունելի է, թափշը՝ խարեւութիւն: Մարդիկ հոգերանական փակուդում են յայտնուել ու ակներեւ դարձել, որ կարեւորը ծայրայերութիւններից հեռու մնալն է: Այսինքն՝ մեկ պէտք է դիկտատորայի եւ թափշի ոսկէ միջինը: Որպէսպի կարողանանք առողջ ժողովրդավար պետութիւն կառուցել, որպէսպի օղանաւակայնում բոլոր առաջ երկիրը լրելու թոհուրոն չլինի, հարկաւոր է անպայման քաղաքական գնահատական տալ անցեալին (դա պիտի դառնայ քաղաքական առօրեայ՝ բոլոր նոր վարչախումբը պիտի իր քաղաքական գնահատականը տայ նախորդի գործունեութեանը), իրականացնել արմատական վերափոխումներ քայառապէս բոլոր ոլորտներում, յատկապէս՝ առողջացնել դատաիրաւական համակարգը եւ եկեղեցական համայնքը: Թանի որ մեքենայնութիւնների ծովում խարխափող մեր ժողովուրդն օդի նման արդարութեան ու արդարադատութեան կարիք ունի: Յետոյ էլ մեր հանրութեանը հայի եւ օրի նման անհրաժեշտ է վերականգնել հայատը: Հանրային համերաշխութեան եւ հանրային հողին հաստատուն կանգնելու հոգեկերտուածքը առողջ պահելու գործում եկեղեցին հսկայական դերակատարութիւն ունի:

Մեր ժողովուրդը պիտի գիտակցի, որ աշխարհի հզօրներից իրաքանչիւր մեր համար իր սցենարն ունի: Դրանցից մեկը ոռւսականն է: Կրեմլը Հայատանի հետագայ ընթացքի վերաբերեալ երեքն ունի՝ ա) խորացնելու քառային վիճակը երկրում, որպեսզի վերջնականապես խեղճացնի և Հայատանը «արխականացնի», ինչպես վարուեց Արցախի հետ: բ) Հայատանը վերածի ոռւսական նահանգի (դրա մասին են վկայում սկսուած «սերտ քարեկամութեան» թեմաներով հաւաքները) վերածումը: Այսինքն՝ իրեւ անկախ, քայլ փաստացի՝ ոչ: գ) Արեւմուտքի հետ խորհրդակցելու արդինքում ՀՀ-ի անցումային իշխանութեան հետ արժանապատի յարաբերութիւններ հաստատել պայմանով, որ ապագայ վարչապետը ցանկալի մարդ լինի իրենց համար: Այս դեպքում

Իշխանութեան կը բերուեն այնպիսի քաղաքական ոյժի, որը կը յենուի քաղ-մարեւո աշխարհի վրայ, որպեսզի Հայաստանը կարողանայ պահպանել իր ինքնիշխանութիւնը եւ մանրեւելու հնարաւորութիւն ստանայ:

Մեկ շենքուն ի հարկէ երդորդ տարբերակն է: Վատահ ենք նաեւ, որ այդ եւ միայն այդ դեպքում գաղթականութեան գենետիկան աստիճանաբար կը կիֆի իր դիրքերը եւ ժամանակի ընթացքում նաեւ՝ կը մոռացնի: Ջանի որ ողջ պատմութեան ընթացքում հայ ժողովուրդը գլխաւորապէս տուժել է իր կառավարիչների տգիտութիւնից, անհեռատեսութիւնից ու արկածախնդրութիւնից: Մինչդեռ ողջամտութիւնը երբեք նրան վնաս չի բերել: Աւելին յետին պլան է մղել, շատ դեպքերում նաեւ մոռացնութեան է տուել մեկ համար կործանարար գաղթականի հոգեբանութիւնը: Այսինքն՝ իրականութիւն կը դառնայ հայ ժողովուրդի նուիրական երազանքը՝ խաղաղ ապրել ու արարել հայրենի երկրում եւ մոլորակի այլ մասեր մեկնի բացառապէս կրօսաշրջիկի կարգավիճակում:

ԹԻՖԼԻՍԱՆՑԵՐԸ ԿԵ ՅԱՐԳԵՆ «ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԻ»ԻՆ ՅԻՇԱՏԱԿԸ

Թիֆլիսահայերը փետրուար 19-ին այցելած են «Մեծաց մեծեր»ու պանթեոն, որը ամփոփուած է Յովկիաննես Թումանեանի աճիւնը և յարգանքի տուրք մատուցած անոր յիշատակին:

Ամենայն հայոց բանաստեղծին ծննդեան օրը, հայ գրողներու և հասարական գործիչներ Թիֆլիսի Խոջիվանքի պանթեոն այցելած են Վրաստանի ՀՀ արտակարգ և լիազօր դեսպան Ռուբեն Սադոնեանն ու դեսպանութեան դիմանագետները: Արարողութեան մաս կապմած էին մտաւորականներ, գրողներ, թարգմանիչներ, լրագրողներ, մշակոյքի և հասարակական գործիչներ, որոնք ծաղիկներով վարդարեցին մեծ բանաստեղծի տապանաքարն ու այնտեղ հանգչող ապօհ արժանաւոր զաւակներու շիրմները:

Վիրահայոց թեմի առաջնորդական տեղապահ հոգեշնորհ Տեր Կիրակոս Վարդապետ Դաւթեան իր պատգամին ընդմեջն անդրադարձ կատարեց Մեծ բանաստեղծի հասարակական գործունեութեան, անմահ լուսեցի մարդկային կերպարի անմահութեան, հայ և վրաց ժողովուրդներու բարեկամութեան և կարևորեց Հայոց Պանթեոնին մեջ հանգչող երևելներու յիշատակը սրբութեամբ պահելու և սերունդներուն փոխանցելու թիֆլիսահայութեան պարտականութիւնը:

ԻՐԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՒԻՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՍՏԻՒԼԻ ՊԱՍՏԱՌՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Ֆրանսական պետական հեռատեսիլը սփուեց «Արեւելեան քրիստոնեաններ» անոնով յայտագիր մը, ներկայանելով Իրանի հայկական երեք եկեղեցիները: Մանրամասն բացատրութիւններով նկարահանումներ սփուուեցան Ս. Թադէոս վանական համալիրէն: Հաղորդավարը յիշեցուց, որ այս եկեղեցին

ԽՍԹԱԳՆԵԼ ԱՐԺԱԽԻ ԲՆԱԿՀՈՒԹԻՒՆԸ

(Ծարունակուած 13րդ էջն)

Պատմական Հայաստանի տարածքը հարապատ տուն է Քրիստոնեական եւ ազգային կոթողային հսկայ ժառանգութեան: Բայց հողը զուրկ է բռնութեամբ տեղահանուած եւ ոչնչացուած իր քնիկ ժողովուրդնեւն: Հողը անտարակոյս կը յուշէ տարածքին պատմութիւնը բայց ժողովուրդն է որ կը բնորոշէ անոր ինքնութիւնը: Քրիստոնեական եւ հայկական ինքնութիւն ունեցող Արցախեան հողը եթէ պիտի փրկուի հարկ է խստացնել անոր վրայ բնակող ժողովուրդի շարքը:

Յառաջիկայ տարիներուն մինչ պետութիւն եւ իշխանութիւն կը տքնին շահելու Արցախեան տարածքի եւ բնակչութեան ինքնորոշման իրաւունքը, Աւտարանչականը հաւատքով, վճռակամութեամբ եւ բարի կամեցողուրթեամբ պիտի սատարէ եւ օճանդակէ ժողովուրդի բարօրութեան, փարի հողին, զարգացնէ եւ ծաղկեցնէ զայն հետապնդելով ժողովուրդի երջանկութեան իրաւունքը:

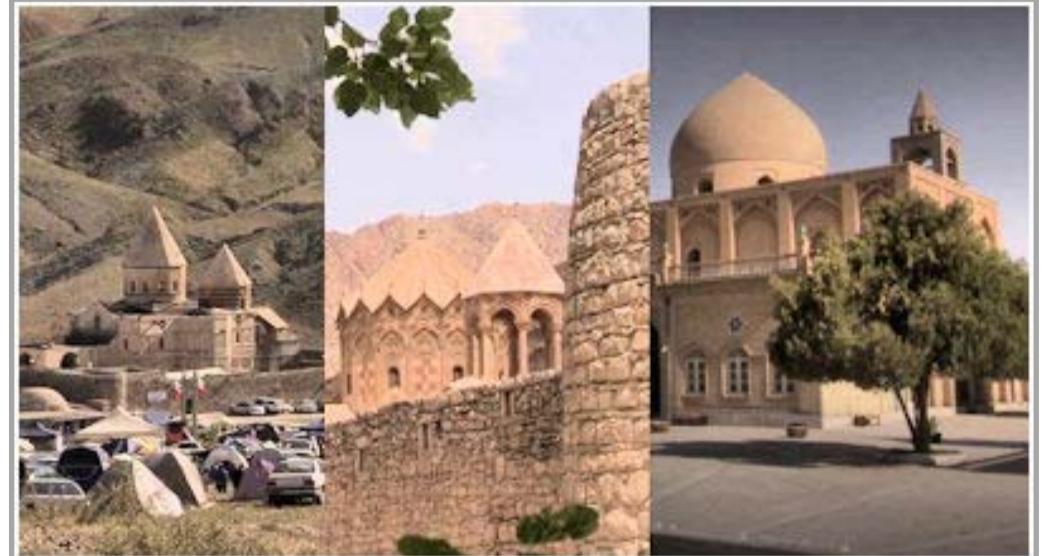
Աւետարանչականի 25ամեայ հոգեւոր, կրթական եւ մարդասիրական ծրագիրներն ու ծառայութիւնները օրինութիւն եղած են բազմաթիւ Արցախի մասնուկներու կեանքին: Յետ պատերազմեան կարիքները բազմապատկած են մեր ջանքերը ամոքելու յաւը, մեղմելու հոգեկան նշումը եւ դաստիարակելու ստեղծագործ եւ նորարար սերունդ մը:

Աւետարանչականի նուիրումը Արցախի ժողովուրդին անժամանակ է. իսկ այդ նուիրումը Սաստուծոյ սիրոյն արտապղացումն է: Ան նաեւ յարգանքի տուրք է անոնց՝ որոնք ծանօթ ըլլալով Ծուշիի մեջ տասնամեակներու յիշատակելի ծառայութեան ժառանգութեան կորուտին՝ զարթիշներու ոտնահարող ոտքերուն ներքեւ, գորովագին հարց տուին.- «Կրնա՞նք վերականգնել զայն Ստեփանակերտի մեջ»:

Այս, կրնա՞նք եւ պիտի վերականգնենք:

Փարամբ

ներառնուած է ԵՌԻՆԵՍՈՔՕ-ի համաշխարհային մշակութային ժառանգութեան յանկին մեջ եւ հայկական ճարտարապետութեան գոհարներէն մեկն է: Երկրորդ եկեղեցին, որու մասին խօսեցաւ յայտագրի ընթացքին, 9-րդ դարու կառոյց Ս. Ստեփանոս վանքն է, որ կը գտնուի Արաքս գետի հովիտին մեջ,

Սաղարտա լերան ստորոտը: Այս վանքը պատմական Զուղա քաղաքին 15 թիւմեթի հեռաւորութեան վրայ է: Այս տաճարը նոյնպէս 2008 թուականին, «Իրանի հայկական եկեղեցիներ» ընդհանուր խորագրի ներքեւ, առնուած է ԵՌԻՆԵՍՈՔՕ-ի յանկին մեջ:

Յայտագրի ընթացքին երրորդ հայկական աղօթավայրը Ս. Թեղենեհմի եկեղեցին է, որ կը գտնուի Սպահանի Զուղա քաղաքին մեջ:

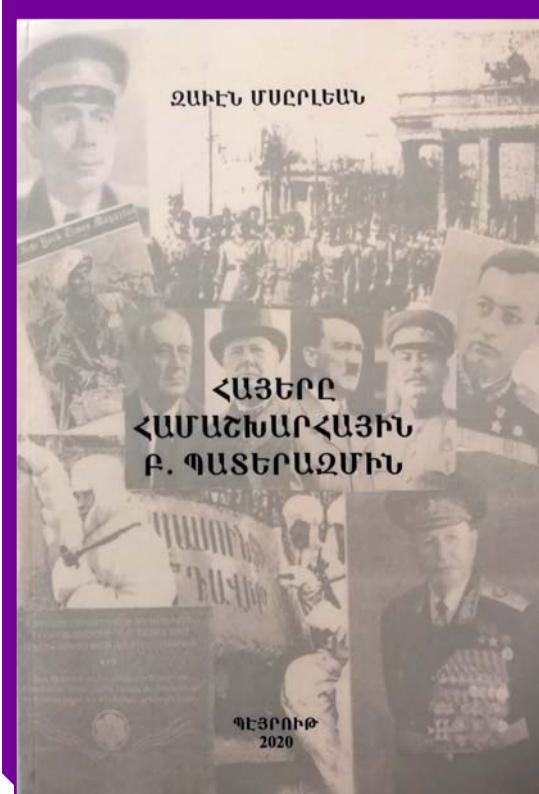
«ԶԱՊԵԼ» ԹԱՏԵՐԱԽԱՂՋ ԱՌԵՎԱՅ ՀԱՐԹԱԿԻ ՎՐԱՅ

«Զապէլ» անունվ թատերախաղը, որ կը պատմէ պղսահայ յայտնի գրագիտուիի, կնօշական շարժումի ոահվիրաններէն Զապէլ Սայեանի կեանքին ու գործունեութեան մասին, 19 Փետրուարին սփուուեցաւ առցանց հարթակի վրայ: Ինչպէս ծանօթ է այս թատերախաղը բեմադրուած է Պողակիչի գե-

դարուեատի համոյթին կողմէ ու քանից ներկայացուած է մշակութասէր հանրութեան: Այս անգամ խաղը պիտի բեմադրուի Սուտայի թատերաբեմին վրայ եւ ուղղակի սփուումով պիտի հաղորդուի առցանց հարթակի վրայ: Փափարողներ տուսակ գնելով, պիտի կարենան աշխարհի չորս ծագերէն դիտել այս ներկայացումը:

Ա Տ Ա Վ Ց Ա Ր

ԶՈՒԵՆ ՄՍԵՐԵԱՆ

ՀԱՅՆ ԱՌԵՎԱՅ
Բ. ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ

ՍԻՓԱՆ
Հրատարակատումն
472 էջ

ՊԵՅՐՈՒԹ
2020

Նոր Հրապարակութիւններ

ԳՐԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱՅԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎՄԵՆՈՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱԼ

Գանատահայութիւնը իր ոսկեդարը սկսաւ ապրիլ 50 տարիներ առաջ երբ Սոնթթեալի մեջ հիմք դրուեցաւ ամենօրեայ առաջին հայկական կրթարանին՝ Սայր Ծելեցոյ հարեւանութեամբ։ Միջին Արեւելքի հայաշատ գաղութներ հետպետէ կը սկսէին պարզուիլ եւ գաղթական հայութիւնը իր հայեացը կ'ուղղէր դեպի նոր հորիզոններ։ Գանատան կը մնար հրապութիչ, մանաւանդ որ երկիրը լայն կարելիութիւններ ստեղծած էր գաղթականներու՝ հայերու, տարբեր յարանութեան փորբամանութիւններու՝ քրիստոնեաններու, հրեաններու . . .։ Սկիզբ այդ արտագաղթը սկսաւ թուրքիային ու Եգիպտոսւն ու շարունակուեցաւ Լիբանանն, Պաղեստինն ու Սուրիայն։ Անշուշտ որոշ էր որ հայեր կը պարպէին իրենց մայր գաղութները, սակայն քաղաքական, տնտեսական ու ընկերային պայմանները կը ստիպէին որ անոնք հաստատուի էին ապահով հորիզոններու վրա։

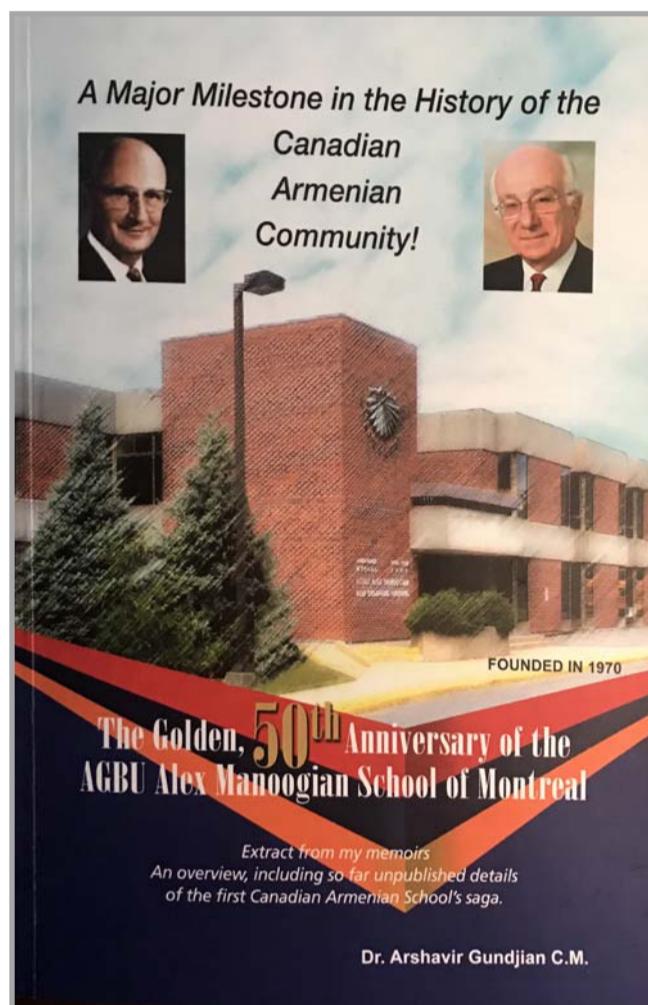
Սու ինչպէս անցեալ դարու սկիզբի տեղահանութենն ետք երբ առաջնահերթ կարեւորութիւն դարձած էր գաղթավայրերու մեջ հայ դպրոցին ունենալիք դերին, նոյնպէս ալ՝ Գանատայի մեջ ազգապահապանման համար հայ դպրոցը պիտի դառնար միջնաբերդը հայապահապանութեան։ Ես այս գործին հայատալով իր բոլորանը և մասնակցութիւնը քերաւ Աղեքասանդրիային Սոնթթեալ հաստատուած կրթական մշակ ու գիտնական ընկեր Ռոկոտ։ Արշակիր Կեօննեան որ արդէն սկսած էր դառնալ ծանօթ անոն մը ամերիկահայ կեանքըն ներս։ Ան վարժարանի մը կարեւորութեան ծրագիրը կրցաւ ներկայացնել ՀԱՋՄՍԻ օրուան նախագահին՝ Պր. Ալեք Սանուկեանին, որ շուտով որդեգրեց Կեօննեանի ծրագիրը։ Ես այսպէս դպրոցին բացումը կատարուեցաւ 1970ին իսկ վարժարանին շենքը բարձրացաւ Հոկտեմբեր 28, 1978ին իր դոները լայն քանալով մոնթթեալահայութեան նորահաս սերունդին առաջ։

Վարժարանի հաստատման օրեն մինչեւ իր հանգստեան կոչուիւը Ռոկոտ։ Կեօննեանի ամենօրեայ հսկողութիւնն ու աջակցութիւնը վայեկց վարժարանը՝ կրթական ծրագիրներն մինչեւ վարչական, պետական յարաբերութիւններն մինչեւ պիտնեական հարցերուն մեջ։

Ուրախ ենք որ խտացեալ հատոր մը լոյս տեսաւ վերցերս այս դպրոցին նախացենութեան աշխատանքներուն եւ կրթական մակարդակին նուիրուած։

Աւելի ուշ լայնօրեն պիտի անդրադառնանք։

«ՊԱՅՉԱՐ»

ՅԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԿԵՐ ՏՈՒԹ. ԴԱՎԻԵԼ ԱՊՏԻՒԼԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻ

Յապահումով եւ խոր յատով տեղեակ պահուեցանք Լու Անելքասի գաղութիւն յարգուած ապայիններէն, մեծանուն քժիշկ եւ Հայ Աւետարանական համայնքի նուիրեալներէն Տորթ. Դանիէլ Օհաննես Ապտիւլեանի մահուան, որ պատահեցաւ Յունուար 14ին։ Ան ծնած էր Սարտ 18, 1925ին Թեսաա։

Այս տխուր առթիւ կը յաւակցինք Ապտիւլեան ընտանիքի անդամներուն եւ գաղափարի ընկերներուն։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ «ՊԱՅՉԱՐ» ՇԱՀԱՄԱՆ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆԻ ԾՄԵԴԵԱՆ 170 ԵՒ ՎԵՐԱԿԱԶՄԵԱՆ ՀԱՅԱԿԵԱՆ ԿՈՒՄԱՎԱՅՈՒԹԵԱՆ ՍԵՂՃՄԱՆ 125 ՎՄԵՎԿՆԵՐԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ Գ. Ի Տ Ա Ժ Ո Ղ Ո Վ

Յարգելի՝ գործընկեր,

2021 թ. Յունիսի 1-2-ը ՀՀ ԳԱԱ պատմութեան ինստիտուտը կազմակերպում է գիտաժողով նուիրուած Արփիար Արփիարեանի ծննդեան 170 եւ Վերակազմեալ Հնչակեան կուսակցութեան ստեղծման 125 ամեակներին։

Գիտաժողովի աշխատանքներին մասնակցելու համար անհրաժեշտ է մինչեւ 2021 թ. Ապրիլի 23-ը էլ. փոստի հասցեին ուղարկել մասնակցութեան յայու (տե՛ս կից) եւ հիմնադրոյթները (1 էջի սահմաններում), (էլ. փոստի հասցեն՝ gitajoghov2021@gmail.com)։ Ընտրուած աշխատանքների հետինակներին կը տեղեկացնի 10-օրեայ ժամկետում։

Զեկուցումների համար առաջարկութեան 15 րոպէ։ Գիտաժողովի աշխատանքային լեզուներն են՝ հայերեն, անգլերեն, ռուսերեն։ Գիտական նստաշրջանին կեկուցուած նիւթերը տապագրուելու են «Արփիար Արփիարեանի ծննդեան 170 եւ Վերակազմեալ Հնչակեան կուսակցութեան ստեղծման 125 ամեակներին» վերտառութեամբ յօդուածների ժողովածուում։

Յարգանքով՝ ԿԱԶՄԿՈՄԵՏԵ

ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՑԱՅՏ

«Արփիար Արփիարեանի ծննդեան 170 և Վերակազմեալ հնչակեան կուսակցութեան ստեղծման 125 ամեակներին» նուիրուած գիտաժողով 2021 թ. Յունիսի 1-2

Ազգանուն, անուն, հայրանուն	
Երկիր, քաղաք	
Աշխատանքի վայրը (կազմակերպության լիիվ անվանումը)	
Աշխատանքային հասցեն	
Պաշտոնը	
Գիտական աստիճանը, կոչումը	
Բջջային հեռախոսը	
E-mail	
Զեկուցման վերնագիրը	
Զեկուցման նեզուն	
Մասնակցությունը (առցանց կամ առկա)	

ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՄՐԲԱԳԱՆ ՀԱՅՐ ՊԱՍԻԷԼ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ...

(Ծարունակուած Ա. Եզէն)

Հայաստանի եւ ամբողջ Սերբաւոր Արեւելքի հայկական համայնքներու ապահովութիւն կը շարունակէ մնալ Ամերիկահայ մեր համայնքի հրատապ մտահոգութիւնը։ Մեփի մեծապէս կը սրտապնէ չեր վեռակամութիւնը հաւասարակշռուած միջազգային մթնոլորտ ստեղծելով առաջ տանելու մարդկային իրաւունքները յարգելու միջազգային, միջ-մշակութային երկխօսութիւնները։

Համայն աշխարհը տառապեսնող համավարակի այս շրջանին Հայաստանի ժողովուրդը յաւելա դժուարութիւններ կը կրեւ։ Ո՞չ միայն համավարակին պատճառած վնասներուն ենք ենթարկուած են, այլ նաև նախայարձակ եղող դրայի երկիր Աստրապէյանին պատերազմի հետեւանքով դաժան կորուստներուն։ Պատերազմի ահաւոր արդինքը նորանոր ծանրաբեռնուածութեան պատիստ դարձաւ։ Առ այդ՝ իմստ քաջալերական էր մեփի համար առաջին օրն իսկ լսել Պայտըն Վարչակազմեն Միացաւ Նահանգներու նորանշանակ Պետ-Քարտուուար՝ Պիխընին խրախուսական հաստատուած թէ՝ կարեւոր է յառաջ տանի Նակօրնօ-Ղարաբաղին (Արցախ) խաղաղութիւն պահպանելու բանակութիւնը եւ Հայոց Յեղասպանութեան ճանաչման աշխատանքը։

Վերոյիշեալ հարցերուն կուգահեռ մտահոգ ենք Արցախի պաշտօնական ճանաչման ու ապահովութիւններու պահպանութեամբ, ինչպէս նաև թուրքիու մեջ գտնուուղ հայկական եւ քրիստոնեական պահպանութիւնը։

Պարուն Նախազահ, դուք որպէս հաւատքի մարդ, ես գիտեմ, որ իին Առաքեան քրիստոնեայ ապահովութիւնները խոր նշանակութիւն ունին չեզի համար։ Վերէ յիշուած մտահոգութիւնները հետապնդելով Միացաւ Նահանգներու Հայ Եկեղեցին եւ իր ժողովուրդը քերմօրէն յօժար են առաջին կամաց պահպանութիւններ։

Կը փափարիմ աւելցնել թէ մեփ մեծապէս պատուրուած կը գգանք չեր իիրընկալելով Հայա։ Ամերիկայի Հայ Համայնքի Կեդրոն՝ Նիւ Շորը քաղաքի Ա. Վարդան Սանարի համայնքին ներս, որ միմիան քանի մը թաղամաս հեռու կը գտնուի Միացաւ։ Ասկերու Կազմակերպութեան Ս.Ա.Կ.հ կեդրոննեն։ Զեկ կը վատահեցնեմ թէ Սայր Տանարը միշտ կը մնայ չեր եւ չեր սիրեներուն հոգեւոր տոննը։

Յարգելի Նախազահ Պայտըն, կ'աղօթեմ որ մնաք առողջ եւ ապահով այս դժուարին ժամանակաշրջանին։ Կ'աղօթեմ որ չեր դեկավարութեան ներքեւ ամերիկայի ժողովուրդը եւ համայն աշխարհը, որ մեփի կը նայի որպէս ուղեցոյց դուրս գան այս յատառանց ժամանակաշրջանն եւ յառաջանան դեպի խաղաղութիւն եւ քարգաւած կեան։ Կ'աղօթեմ նաև որ Աստուած միշտ պահպան չեկ եւ մեր երկիրը իր հսկողութեան ներքեւ։

Ժող Աստուած միշտ չեր հետ եւ մեր բոլոր համարադարացիներուն հետ ըլլայ։

Աղօթարար
Դանիէլ Սահմանական

